

NGO – FOLKRÖRELSE ELLER PROFESSIONELL LOBBYVERKSAMHET?

Dokumentation från seminarium om bistånd och imperialism
Stockholm den 23 februari 2007

INNEHÅLL

1. BAKGRUND: DET KALLAS BISTÅND, MEN VAD ÄR DET EGENTLIGEN?	2
2. CIVILSAMHÄLLET OCH KAMPEN OM HEGEMONIN.....	4
3. NGO-SVÄNGEN.....	8
5. KVINNO-NGO:S I SITUATIONER AV OCKUPATION OCH KRIG.....	14
4. ENSAM ÄR DET SVÅRT ATT FÅ HJÄLP	21
5. GRUPPSEMINARIER	25
Rapport från diskussion i grupp 1 MEDLEMSBASERADE FOLKRÖRELSER ELLER STATS- OCH BOLAGSFINANSIERADE NGO?	25
Rapport från diskussion i grupp 2 RÄTTEN TILL FÖRSVAR MOT UNDERGRÄVANDE VERKSAMHET	28
Rapport från diskussion i grupp 3 KVINNOKAMP I SYD	30
6. PANELDISKUSSION HUR KAN EN BISTÅNDSPOLITIK FRÅN VÄNSTER SE UT FÖR ATT FUNGERA SOM REDSKAP FÖR FOLKLIG FRIGÖRELSE FRÅN FATTIGDOM OCH BEROENDE?	32

1. BAKGRUND: DET KALLAS BISTÅND, MEN VAD ÄR DET EGENTLIGEN?

*Eva Björklund**

Västeuropas och USAs bistånd till f d kolonier och beroende stater, som frigjorde sig decennierna efter andra världskriget, var redan från början en liten rännil i förhållande till den enorma resursöverföringen från ”tredje” till ”första” världen genom exploateringen av naturtillgångar, arbetskraft och marknader och orättfärdiga handelsvillkor. Biståndet var i grunden avsett att sprida den västerländska utvecklingsfilosofin och bereda marknader för storbolagen, men inom biståndsramen förekom också investeringar i jordbruk, infrastruktur och industri som i en del fall bidrog till ekonomisk och social utveckling.

Med skiftet från slutet av 70-talet från keynesiansk utvecklingskapitalism till nyliberal roffardito användes biståndet för att påtvinga beroende länder total öppenhet och strukturanpassning till förmån för den bolagsledda globaliseringen. Efter kritik mot 80-talets ekonomiska strukturanpassningsprogram och dess katastrofala följder, både från de egna leden och från vänster, seglade demokrati och sk ”good governance” (regeringsduglighet) upp på den biståndspolitiska agendan under 90-talet. Krav på ekonomiska reformer kombinerades med politiska krav, inriktade på införandet av demokratisystem efter de ledande imperialistiska ländernas förebild.

I de fall där fattigdomen påtagligt minskat och reell ekonomisk utveckling kommit till stånd har detta mindre berott på biståndet och mer på om självständiga stater dels kunnat skydda egen industri och jordbruk, dels kunnat attrahera utländska investeringar utan att ge upp sin finansiella självständighet och kontroll över utvecklingen. Men många andra har blivit biståndsberoende samtidigt som grunden för reell utveckling har undergrävt. Biståndet och lånen har genom sina villkor bidragit till att de underordnade länderna i stor utsträckning har berövats sina redskap för nationell ekonomisk utveckling och möjligheten att bedriva självständig politik.

Parallellt med biståndsgivarnas ökade fokus på politiska reformer i de mottagande länderna inleddes en förskjutning från biståndssamarbete med regeringar till satsningar på civilsamhälle och frivilligorganisationer, både i givar- och i mottagarländerna. I biståndsretoriken är ”ägarskap”, ”partnerskap” och ”deltagande” de nya modeorden. I praktiken har den tidigare direkta styrningen av den ekonomiska politiken kommit att ersättas av, eller kombineras med, en mer indirekt kontroll och inblandning i de fattiga ländernas politiska system och civila samhällen.

Sedan 90-talet kan konstateras en enorm tillväxt av antalet s.k. NGO:er (Non-Governmental Organisations eller icke regeringsanknutna organisationer), i båda ändarna av biståndsförhållandet, dels en förvandling av folkrörelser till lobbyorganisationer, dels framväxten inom NGO-världen av biståndsföretag. Samtidigt märks också en påtaglig urgröpning av regeringsmakt och statlig och offentlig administration i mottagarländerna.

Folkrörelser med samhällsförändring som drivkraft omvandlas eller utkonkurreras av så kallade NGO:er, välfinansierade av stat eller kapital i västvärlden (vilket gör det rimligare att tala om

* Eva Björklund är ledamot av Vänsterpartiets partistyrelse och ansvarig för internationella frågor

WGO, Western Governmental Organisation, än NGO). Dagens biståndspolitik spelar en viktig roll i detta, då den leder till att organisationer anpassar sig till finansiärernas dagordningar, snarare än att bygga på folklig organisering utifrån lokala behov. Därmed blir biståndet i ännu mindre utsträckning än förr ett plåster på utplundringens sår och i ökad utsträckning ett redskap för fortsatt herravälde och utplundring.

Det är bakgrunden till seminariet den 23 februari 2007. Syftet var att analysera sambandet mellan den nyliberala globaliseringen, framväxten av NGO:er och den politiska förskjutningen av utvecklingsbiståndet. Och lägga grund för en fortsatt diskussion om hur en biståndspolitik från vänster kan se ut för att fungera som redskap för folklig frigörelse från fattigdom och beroende.

Av programmet framgår vilka ämnen som avhandlades i föredrag, gruppdiskussioner och avslutande paneldiskussion. Föredragen, anteckningarna från gruppdiskussionerna och paneldebatten kan läsas i bifogade pdf:er.

2. CIVILSAMHÄLLET OCH KAMPEN OM HEGEMONIN

*Eva Björklund**

Civilsamhället kom på modet på 80-talet och har förblivit ett honnörsord i den borgerliga demokratidiskursen såväl inåt i den rådande världsordningens centra, som utåt i den internationella politiken, inte minst biståndspolitiken.

Under 80-talet lanserades begreppet civilsamhälle framför allt från höger för uppbrytningen av Warszawapaktsländerna i öster, men också för den nyliberala nedmonteringen av välfärdsstaten i Sverige och andra länder. I Latinamerika har det istället, i allt större utsträckning sedan 90-talet, kommit att stå för organiserat motstånd i sociala rörelser mot den nyliberala ekonomins diktatur, och för folklig organisering till stöd för ett socialistiskt samhällsbygge.

Begreppet det civila samhället dök upp med den borgerliga revolutionen som uttryck för klassidentitet gentemot den feodala aristokratin. Det tog sig två principiella uttryck: dels ett som ställer civilsamhället mot naturtillståndet och dels ett som skiljer det civila samhället från det politiska.

De liberala klassikerna definierade det civila samhället som allt som skapar sociala samband, innefattande marknaden. Det handlade om att anta en modern, rationell hållning i motsats till ett ålderdomligt samhälle, genomsyrat av religiösa föreställningar. Synsättet var anpassat till det expanderande, industriella, kapitalistiska produktions sättet och framhävde betydelsen av borgarklassen som bärare av och herre över samhällsutvecklingen.

Inget passar en härskande klass bättre än att ge de samhällsförhållanden som är till egen fördel status av naturlag eller guds ordning. Så kunde de feodala och kastsamhällena motiveras religiöst. I den moderna världen gällde det att på samma sätt kunna befästa förhållandet mellan kapital och arbete.

Den borgerliga synen på det civila samhället delas också ofta av andra samhällsklasser. Det framhålls som bevis för dess riktighet, men är snarare ett uttryck för borgerlighetens hegemoni.

Till det civila samhället hör då företagsvärlden och allt som bidrar till den ekonomiska tillväxten. Och där ingår idag ideella och professionella organisationer av olika slag, solidaritetsgrupper, hembygdsgrupper, etniska minoriteter, kulturella eller idrottsföreningar, kvinnoorganisationer, ungdomsgrupper, yrkesgrupper, alternativ inom utbildning och sjukvård, kooperativ, den informella ekonomin etc. och den välgörenhet som enligt Adam Smith - och i modern tid Internationella Valutafonden - är marknadens "osynliga hand" och rättar till dess svagheter.

Dessa organisationer, institutioner, lobby- och konsultgrupper tillåts, uppmuntras och utnyttjas så länge deras strävan efter rättvisa, miljöskydd, kvinnofrigörelse mm grundar sig mer på kritik av

* Eva Björklund är ledamot av Vänsterpartiets partistyrelse och ansvarig för internationella frågor

det ekonomiska systemets övertramp än på kritik av dess inneboende logik, så länge de ser ojämlika sociala förhållanden och förtryck inte som en strukturfråga utan mer som en tillfällig obalans. Och så länge de förändringar de verkar för eller till och med genomdrivar lämnar de grundläggande samhälleliga förhållandena orörda, så att de kan fort-sätta och återskapa sig.

Under den kapitalistiska ackumulationens återställarskede i slutet av 1900-talet - det nyliberala skedet med koncentration, avreglering, privatisering - blev det nödvändigt att öka utrymmet för detta civila samhälle och parallellt minska statens utrymme för att i stället kunna gynna bolagsfrihetens utbredning och vinstmöjligheter och förverkliga "demokratin", som det också kallas.

Övergången från utvecklingskapitalism till nyliberal kapitalism medförde att staten och politiken försvagades och mer och mer styrdes av bolagsintressen som samtidigt också överförde sina normer till civilsamhället.

Privatiseringar, nedskärningar, kontroll, konsumism, styrning genom bidrag och uppdrag: Vi är alla bekanta med förskjutningen från politik (stat) till kommers, från utveckling till tillväxt, från medborgare till konsument, från politiskt engagemang till religiöst, etniskt, kulturellt, identitetsskapande engagemang och till välgörenhet.

I detta spelar det civila samhällets dynamik och pluralism en viktig roll så länge det inte på något effektivt sätt ifrågasätter den kapitalistiska samhällsordningen. Detta sker i national-staterna men också internationellt där sammanväxten av de globala ekonomiska härskar-klasserna blir allt tydligare liksom deras strävan efter kontroll över samhällena såväl i Syd som i Nord.

Staters och bolags finansiering och överföring av uppdrag till civilsamhälle och frivilligorganisationer syftar till att tämja organisationer i imperialistiska centra och fragmentisera folkliga rörelser och motstånd i periferin. Och när det gäller biståndet tenderar det till att i mindre utsträckning vara plåster på utplundringens sår, och i ökad utsträckning bli ett redskap för fortsatt herravälde och utplundring.

Dock

Industrialismen framväxt och uppdelningen mellan kapital och arbete skapade också en ny underordnad klass som är outhärlig för det borgerliga samhällets materiella grundval. Men som också utgör ett hot som tidigt fann sina intellektuella som analyserade samhället underifrån.

För Marx innefattar det civila samhället både de sociala förhållandena och de ekonomiska, som bestämmer villkoren för de första. Men han sökte inte i första hand en definition av det civila samhället i sig, utan efter begrepp som gör det möjligt att analysera och påverka samhällsutvecklingen.

Det är därför som Marx ägnade mycket liten tid åt begreppet det civila samhället och därför som han utvecklade ett annat analysredskap, teorin om klasserna och klasskampen som i hans ögon mer precist kunde förklara de sociala rörelsernas dynamik.

Bland de olika marxistiska strömningar som följde fick en dogmatisk riktning överhanden under 1900-talet med politiska regimer som satte sig över de sociala rörelserna. Så när civilsamhället

nylanserades på 80-talet som en del av den globala nyliberala enda vägen stod många utan redskap för att analysera vad som skedde.

50 år tidigare hade Antonio Gramsci tagit upp det civila samhället som en del av överbyggnaden på de ekonomiska förhållandenas grund. För honom var civilsamhället den plats där en samhällsklass eller klassallians kunde skaffa sig hegemoni, och där de folkliga klassernas kamp för hegemoni måste utkämpas för att uppnå målet att styra samhället.

Under 1900-talet nådde arbetarrörelsens kamp i Sverige och andra delar av Europa stora framgångar, men aldrig tillräckliga för att bryta kapitalets logik. Och trots att arbetarrörelsen var en betydande kraft i civilsamhället stod den ganska handfallen inför den borgerliga nylanseringen av civilsamhället och dess enskilda organisationer, s.k. NGOer, i offensiven för att riva upp välfärdssamhället. Och på 2000-talet är den borgerliga hegemonin inte bara återupprättad, utan har även etablerat sig i arbetarrörelsen.

Med den kapitalistiska ekonomins accelererande globalisering under slutet av 1900-talet blev civilsamhället och de västligt finansierade NGO-erna (även kallade WGO – Western Government Organisations) också viktiga demokratiska förkläden i den imperialistiska enda vägens filosofi och i oligarkiernas kamp för att behålla och stärka kontrollen över de tidigare kolonierna i tredje världen, och ta kontrollen över den nyöppnade andra världen.

Men detta sker inte utan motstånd. Den självutnämnda första världens övermaga förhoppning att kunna forma samhällsinstitutioner och beteenden efter eget skön i andra och tredje världen, driver fram reaktioner som hotar att slå systemet över ända. Så kan vi också se hur begreppet det civila samhället - i Gramscis mening - återaktiveras av de underordnade klasserna, framför allt i tredje världen, men också i den första, medan det fortfarande huvudsakligen ingår i imperialistiska projekt i den andra världen.

Det civila samhället är format av organisationer och verksamheter som å ena sidan gör det möjligt för de styrande klasserna att bygga upp sin hegemoni, och å andra sidan gör det möjligt för de grupper eller samhällsklasser som utsugs eller marginaliseras att organisera sig för kamp om hegemonin. Det civila samhället är skådeplats för den sociala kampen, och de olika sätt man beskriver detta på uttrycker olika ideologiska utgångspunkter.

Så när den borgerliga synen på civilsamhället etablerades startade också motståndet. De sociala folkliga rörelsernas kamp går också tillbaka till franska revolutionen och industrialismens och borgerlighetens framväxt.

Och liksom för 200 och 100 år sedan har det senaste sekelskiftet sett hur rörelser vuxit fram lokalt och globalt mot den nyliberala globaliseringen, dess utplundring av människor och miljö, dess förvandling av jorden, vattnet, luften, människokraften, ja hela livet till marknadsvara och dess utarmning av demokrati och självbestämmande.

Frågan om vi måste ställa oss är hur ska vi förhålla oss till en biståndspolitik som i grunden syftar till att undergräva dessa rörelser, folk och länder som arbetar för att befria sig från nyliberala tvångströjan och den utplundring som är en förutsättning för den rika världens överkonsumtion.

Och hur skulle en biståndspolitik behöva se ut för att gynna i stället för att motverka folk, rörelser och länder som kämpar för kontroll över sina naturtillgångar och marknader för en ekonomisk, demokratisk, social och miljömässigt hållbar utveckling, för jämställda kvinnor och män.

Det är frågan för dagen.

3. NGO-SVÄNGEN

*Mikael Nyberg**

Den 5 maj samlades ett hundratal äldre män och en handfull kvinnor på Dorint Sofitel Seehotel Ueberfahrt, en femstjärnig hotell- och konferensanläggning i Bayern. De beväpnade vakter som var utposterade vid golfbanan och den intilliggande sjön kunde känna igen dignitärer som EU-kommissionens ordförande José Manuel Barroso, de tyska kristdemokraternas partiledare Angela Merkel och Världsbankens nye chef, den tidigare biträdande försvarsministern Paul Wolfowitz. Där skymtade också en rad företrädare för de största kapitalen, bland dem Jacob Wallenberg och Nokiachefen Jorma Ollila.

Bilderberggruppen, ett slutet sällskap för politiker och företagsledare från Nordamerika och Europa, höll sitt årliga möte. En av de nya deltagarna var fransmannen Bernard Kouchner. För 34 år sedan grundade han den berömda biståndsorganisationen Läkare utan gränser.

Kouchners inlemmande i den exklusiva kretsen är ett tidens tecken. Det säger något om det som ibland kallas folkrörelser, men som allt oftare är något helt annat.

Frågan om folkrörelsernas framtid fanns också som ett underliggande tema i en av de nyheter som väckte mest uppseende i svensk press under våren. Dagens Nyheter avslöjade i mars hur förbundsledningen i SSU tillskansat sig offentliga bidrag och röstövertag mot vänsteroppositionen med hjälp av manipulerade medlemsmatriklar. Men liksom i många andra skandaler hamnade det verkligt allvarliga i skymundan när massmedier och politiska kommentatorer tog sig an saken. Korruptionen är inte bara utbredd i det socialdemokratiska ungdomsförbundet. Den sträcker sig ut över stora delar av det organiserade politiska livet, och den handlar inte bara om förakt för föreningsdemokrati och bidragsregler. Fifflet är en utlöpare av en större förändring: organisationsväsendets fjärmande från de sociala miljöer det tidigare varit förbundet med.

Samma utveckling som gör partier till konsultstyrda PR-maskiner, förvandlar tidigare folkrörelser till professionella lobbying- och välgörenhetsorganisationer. För medlemmarna, i den mån de finns kvar, återstår på sin höjd att betala årsavgiften. Forskning från Norge visar att höginkomsttagare och högutbildade tar över alltmer av organisationslivet. Lokalt finns fortfarande aktionsgrupper och byalag med demokratiska strukturer, men centralt reglerar professionella välgörare och påverkare.

Det ser likadant ut på den globala arenan. Där kallas frivilligorganisationerna non-governmental organizations, NGO:s, alltså "ickestatliga organisationer". En mera träffande benämning vore "icke så ickestatliga organisationer". I början av 1960-talet fanns ett par hundra internationellt verksamma frivilligorganisationer. 1995 var de nästan 30.000. Det är en mångmiljardindustri med miljoner anställda världen över. Hela denna NGO-sväng är starkt beroende av statliga anslag. De rika länderna slussar mer än en femtedel av sitt utvecklingsbistånd genom NGO-er.

* Frilandsjournalist och författare till boken *Kapitalet.se*

Brittiska Oxfam, en av de största branschen, får årligen omkring 40 miljoner pund i understöd från regeringen Blair och andra myndigheter.

Många professionella välgörare söker också sponsorer bland storföretagen. Rainforest Alliance tar emot pengar från såväl banankoncernen Chiquita som USA:s statliga biståndsorgan, USAID. Oxfam inledde hösten 2004 ett samarbete med kaffejätten Starbucks men fick avbryta det efter omfattande kritik. Greenpeace driver projekt med Unilever och andra företag, och organisationens tidigare chef, Peter Melchett, är nu rådgivare till den stora PR-firman Burson-Marsteller.

NGO-svängen är idag en etablerad karriärväg för befattningshavare i privatföretag och offentliga institutioner. En av premiärminister Tony Blairs rådgivare är Justin Forsyth, tidigare kampanjchef hos Oxfam. En annan är John Clark, som 1992 lämnade Oxfam för att på Världsbanken utveckla en strategi för kooptering av frivilligorganisationerna. Finansminister Gordon Brown har hos sig Shriti Vadera, styrelseledamot i Oxfam och tidigare chef vid den amerikanska storbanken UBS Warburg. En företrädare för en engelsk organisation som jobbar med rättvisefrågor i Afrika kommenterar i New Statesman:

- NGO-erna har med all rätt varit kritiska till svängdörren mellan näringslivet och regeringen, men samma förhållande finns nu mellan NGO-erna och regeringen.

De professionella välgörarna har gott anseende i de rika länderna, men på andra håll finns en stark misstro mot dem. Många hjälpprojekt och kampanjer är ytterst vällovliga, och det finns frivilligorganisationer som håller både statsmakt och kapitalintresse på avstånd. Likafullt ingår den västliga välgörenhetsindustrin i ett slags återkolonisering av kapitalismens periferi. Inhemska samhällsbyggen faller sönder under trycket av skulder, strukturanpassningsprogram och militära interventioner. In kommer NGO-er för att styra och ställa.

Jag träffade för några år sedan R Vidyasagar, en av Indiens ledande experter på barnarbete. Han talade om de rika kapitalistiska staternas hyckleri. Först påtvingar de länderna i periferin strukturreformer och handelsavtal som försämrar levnadsvillkoren för de stora massorna. Resultat: skolor förfaller, folk blir arbetslösa - och barnarbetet brer ut sig mer och mer. Sedan ställer västländerna till hallå om barnen, startar köpbojkotter och lanserar hjälpprojekt. Utbildning ska ordnas i nya, informella former, och med ideella insatser ska barnarbetet trängas tillbaka. Projekten är nästan alltid knutna till det utländska biståndet, och i västerlandets bild av utvecklingen i Indien har de en framträdande plats. Se här, brukar det heta, ett ljus i mörkret för de eländigaste av de eländiga.

Men Vidyasagar talade om tändsticksindustrin i Tamil Nadu:

- Sedan mitten av 70-talet har 24 NGO-er försökt utrota barnarbetet i tändsticksbältet. Hur har det gått? 1979 var antalet barn i denna industri 45.000. Nu är det 85.000. Jag brukar säga till dessa hjälpare att det måste vara något grundläggande fel med deras angreppssätt.

Vidyasagar var inte uppgiven. Han kritiserade den uppgivenhet som ligger gömd i väst-världens välvilja. I medlidandet omfamnar vi enstaka människor med omtänksamhet men lämnar omständigheterna som håller kollektivet nere orörda. Den som upprörs över hur 85.000 barn

försliter fingrar, händer och liv i tändsticksfabrikerna i Tamil Nadu står inför en politisk uppgift: att solidariskt med folk i andra länder göra något åt världen. Det är något annat än den etiska revolution som marknadsförarna erbjuder stukade samveten.

- De sociala rättigheter vi har här i landet, har vi tillkämpat oss med egen kraft, förklarade Vidyasagar.

Men de professionella välgörarna har i många länder trängt folkligt förankrade rörelser åt sidan. Författaren Tariq Ali beskriver i en intervju i Internationalen vänsterns förfall i Afghanistan och Mellanöstern. Först tydde sig revolutionärerna till Sovjetunionen. Nu talar de om mänskliga rättigheter och hoppas på hjälp från USA.

- De har ingen tilltro till sitt eget folk.

Vänstern låter sig sugas in i NGO-svängen i stället. Då tar islamisterna över. Människorna ser inget alternativ när de söker värja sig mot nyliberala omställningar och utländsk ockupation.

- Vart ska de gå, frågar Tariq Ali. Till NGO-erna fulla av vänsterintellektuella med feta löner? Vänstern i hela den muslimska världen har dränkt sig i NGO-er och är helt avskurna från verkligheten.

USA:s utrikesminister Colin Powell förklarade efter den 11 september 2001 att frivilligorganisationerna "utgör en förstärkning av USA:s maktmedel ... en viktig del av vår stridsgemenskap". State Department annonserar offentligt efter iranska grupper som är beredda att mot betalning verka för "regimskifte" i landet, och ett liknande program är redan igång för att skapa en "konstruktiv instabilitet" i Syrien.

- Vi har förvandlat oppositionen till ett yrke, förklarar en forskare vid den inflytelserika tanke-trusten Council on Foreign Relations i en intervju.

Det har gått så långt att strateger i USA börjat ifrågasätta nyttan av penningflödet till liberalt sinnade intellektuella och deras organisationer i arabländerna. Ju fler dollar mottagarna får, desto mer föraktade blir de.

Företrädare för biståndsorganisationer i Afghanistan klagar över att människorna de vill hjälpa inte längre välkomnar dem. USA tvingar NGO-erna att skylta med stjärnbaneret när de fördelar bistånd från USAID, kontrakterade legosoldater far omkring i vitmålade jeepar precis som de utländska hjälparna, och i de så kallade Provinsiella återuppbyggnadsteamerna samverkar biståndsarbetare med militärer från bland annat Sverige. Folk förknippar alltså NGO-erna med USA och dess stödtrupper. "De är misstänksamma mot oss överallt där vi dyker upp", förklarar chefen för en brittisk frivilligorganisation för Financial Times. Läkare utan gränser lämnade landet förra året sedan fem av dess anställda skjutits ihjäl, och i maj i år fick Svenska Afghanistankommittén ett kontor förstört av demonstranter som protesterade mot tortyr och skändningar av islam i USA:s fångläger.

De statsstödda frivilligorganisationerna betraktar sig gärna som företrädare för det "civila

samhället" gentemot statsmakten, och i enskildheter kan de vara radikala kritiker av sina sponsorer. Men pengarna de lever på är inte villkorlösa.

Regeringarna fördelar sina anslag till organisationer och projekt som anses främja gällande statsintresse. Den som sticker ut och drar åt annat håll riskerar att förlora understödet. Transnationella stiftelsen för freds- och framtidsforskning, TFF, fick efter nio år med stöd från utrikesdepartementet i Sverige sitt bidrag indraget 2000. Samma sak hände Kvinnor för fred. Båda organisationerna hade skarpt kritiserat Natos politik på Balkan.

Ute i kommunerna har söndersparade sociala myndigheter tagit för vana att lämpa över missbrukare, hemlösa och psykiskt sjuka till Stadsmissionen, Frälsningsarmén och andra välgörare. Tidigare utgick generella bidrag till föreningarna. Nu är pengarna knutna till specificerade tjänster. "Organisationerna känner sig mer ekonomiskt beroende av kommunerna och vågar inte vara lika kritiska längre", förklarar en direktör vid socialstyrelsen för Dagens Nyheter.

NGO-erna blir i stället användbara instrument när statsmakten och andra sponsorer söker forma den allmänna opinionen och bereda väg för angelägna beslut. 15.000 lobbyister be-arbetar EU-organen i Bryssel. De flesta av dem är knutna till företagen och deras intresse-organisationer. Men här finns också NGO-er som uppbär understöd från EU.

- Kommissionen betalar påverkare för att bli påverkad, kommenterade kommissionären Siim Kallas nyligen.

Enligt samma princip har UD och försvarsdepartementet sedan mitten av 1980-talet finansierat en växande del av Svenska Freds- och Skiljedomsföreningens verksamhet. 2001 redovisade organisationen 4.900 betalande medlemmar. Men bara 15 lokalföreningar - med sammanlagt 156 aktiva medlemmar - ansåg sig bedriva någon verksamhet. Från 1980 till 1999 ökade statsbidragens andel av inkomsterna från 6 till 39 procent av intäkterna. I utbyte fick regeringen hjälp med att avveckla neutralitetspolitiken och inordna krigsmakten i EU:s och Nato:s "fredsfrämjande" samarbete.

Ledande företrädare för Svenska Freds propagerade för ja-sidan vid folkomröstningen om EU 1994, och föreningen började delta i så kallade civil-militära övningar, där krigsmakter och frivilligorganisationer från olika länder samtränades för framtida uppgifter. Stabsmetodiken var Natos och stora anslag kom från USA:s försvarsdepartement. I samband med övningen Viking 99 publicerade sig föreningens ordförande Maria Ermanno på DN-debatt tillsammans med den militäre befälhavaren Percurt Green. De bejakade omställningen från neutralitetsförsvar till deltagande i EU:s och Nato-ländernas krigsoperationer i främmande länder.

Alltmer av samhällskritiken cirklar idag kring frivilligorganisationerna. Där har miljö- och utvecklingsfrågorna sitt centrum, där organiseras människorättskampanjerna, och där initieras debatterna om rasism och kvinnoförtryck. Många journalister som skriver om andra länder är på olika sätt knutna till de statsstödda välgörarna. De är själva involverade i deras projekt eller beroende av anställda i projekten för information och kontakter i en främmande miljö. Vår bild av omvärlden blir på detta sätt starkt färgad av de icke så ickestatliga organisationerna.

I början av 1990-talet larmade massmedierna om massmord på gatubarn i Brasilien. Örjan Bartholdson, journalist och antropolog, var redaktör för tidskriften Latinamerika och engagerad i biståndsorganisationen UBV. Han skildrar i ett debattinlägg hur han och hans kollegor drogs med i kampanjen. De publicerade otaliga artiklar, skrev böcker och häften och reste runt med fotoutställningar och föredrag. "Liksom alla andra var vi djupt indignerade över dessa barns förhållanden." En brasiliansk journalist hade angett siffran 7-8 miljoner gatubarn. Ingen satte den i fråga. Det verkliga antalet var enligt senare beräkningar omkring 40.000. Dödspatruller jagade verkligen fram i kåkstäderna, men de flesta offren var unga, svarta, småkriminella män. Inte barn. Varken journalister eller hjälpare hade intresse av sådana nyanser. I medieindustrin och biståndssvängen gäller det som på yrkesslang kallas "survival of the cutest" - endast de sötaste får uppmärksamhet.

Snart var flera hundra NGO-er på plats för att rädda gatubarnen. Det var inte lätt för dem alla att hitta föremål för omtanken.

Örjan Bartholdson fick sina förutfattade meningar skingrade när han bosatte sig i staden Salvador för ett fältarbete, men han såg ständigt nya journalister anlända för att skriva om utrotningskriget mot barnen. Hjälparbetare, som lockats dit av tidigare reportage, vallade dem runt bland fattigbarnen och gav dem de siffror och pratminus de behövde för att vidmakthålla larmet - och övertygelsen att västerlandets välvilja är räddningen för världen.

I de stora kriserna, då hangarfartygen börjar röra på sig, är omedelbara statsintressen alltid närvarande i känslolödet. Nyheter och analyser silas genom ett nät där massmedier, professionella välgörare och statsmakt flätats samman. Tankekontrollen är inte på något sätt fullkomlig - eller ens särskilt kontrollerad - men så länge sammanflätningen fortskrider blir öppningarna för avvikande meningar ofrånkomligen allt trängre. Den spontana idéutvecklingen fastnar i en urvalsprocess som är strukturellt betingad att främja "kamp mot terrorismen", "humanitära interventioner" och andra krigsföretag.

Bernard Kouchner skryter med den roll Läkare utan gränser spelat. "Vi etablerade den moraliska rätten att ingripa länder som tillhör andra folk", förklarar han i en intervju. Han stöder ockupationen av Irak och förordar ett tätare samarbete mellan NGO-erna och den franska staten - som på andra sidan Engelska kanalen där Oxfam "arbetar nära ihop med den brittiska regeringen och får direkt understöd från den - till gagn för båda parter". Själv blev han småningom minister och FN:s ståthållare i Kosovo. Med sitt inträde i Bilderberggruppen fullbordar han en utveckling, det självutnämnda "civilsamhällets" fjärmande från de medborgare det förutsätts företräda.

I Sverige riskerar skandalen kring ungdomsförbundens medlemsregister paradoxalt nog att påskynda processen. En säregenhet med dessa organisationer är att statsunderstöden hittills fördelats i proportion till antalet medlemmar. Ungliberalerna, som är pyttiga till antalet, föreslår att denna koppling helt enkelt avskaffas. Anslagen ska fördelas efter moderpartiernas röstetal i stället. Då skulle de unga politikerlöftena bli ekonomiskt oberoende av medlemsbasen. Skribenterna på Dagens Nyheters ledarsida tillskyndar förslaget. "Ungdomsförbundens tid som folkrörelser är sedan länge förbi", skriver Anders Isaksson. "Att moderpartierna övertar ansvaret för dem framstår som ett logiskt svar på utvecklingen."

Partier utan medlemmar, folkrörelser utan folk och en samhällsdebatt utan avvikande meningar. Vem gör affär av den korruptionen?

PR-firman Mongoven, Biscoe & Duchin delade i en analys 1993 upp miljöaktivisterna i fyra grupper: realister, idealister, opportunisterna och radikaler. För att göra miljöfrågan hanterlig gällde det för storföretagen att förhandla sig till kompromisser med realisterna, baxa in idealisterna i ofarliga positioner och isolera radikalerna. Då skulle opportunisterna följa med på köpet. Det väsentliga i strategin var att bryta förbindelserna mellan rörelse och folk. Pengar och personliga resurser investerades i stadgade miljöorganisationer och i bearbetning av de mer idealistiska rörelserna.

De professionella välgörarna svarade på inviterarna med en medveten strävan att ta sig upp i samhällshierarkin för att "påverka makthavarna" och uppifrån vrida utvecklingen åt rätt håll. Med smarta medieutspel och med lobbying i regeringskanslier och företagsbyråkratier skulle miljön räddas. Kritiken av miljöförstörelsen tystnade inte, men den sögs upp i ett överskikt av samhället där varje ifrågasättande av den rådande världsordningen framstod som ett uttryck för bristande realism. Kapitalet blir nu allt grönare i sin framtoning, och utbudet av alternativa varor allt större, men den globala miljöförstörelsen fortskrider utan hejd.

En politisk organisation utan förbindelser neråt, utan folklig kraft, lever i ständig skräck för att, som PR-konsulterna uttrycker det, utdefinieras ur debatten. Den är utlämnad åt massmediernas nycker och sårbar för motståndares demagogi. I USA har storföretagen med viss framgång lyckats mobilisera lokala medborgargrupper i reaktion mot det miljöskydd som advokater, politiker och intellektuella i storstäderna gjort till sin angelägenhet. I Sverige riskerar de samhällskritiker som hänger som utskott på statsapparaten att fladdra bort när regeringsmakten finner det lämpligt att strypa anslagen. Ledarredaktörerna på Dagens Nyheter ropar redan efter en sådan rensning.

Vi behöver mer än något annat folkrörelser av den sort som förtjänar sitt namn.

Artikeln är tidigare publicerad i Socialistisk Debatt 2/2006

5. KVINNO-NGO:S I SITUATIONER AV OCKUPATION OCH KRIG

*Shahrzad Mojab**

Jag vill börja min föreläsning med att påminna er om Abeer, en 14 år gammal irakisk flicka, som våldtogs av amerikanska soldater 2006. Abeers 5 år gamla syster, Haddel, och deras föräldrar mördades av ockupationssoldater. Jag vill också påminna om Amnesty Internationals rapport från 2005 som påpekar att afghanska kvinnor ”lever med risk för att bli bortrövade eller våldtas av beväpnade personer; att påtvingas äktenskap; att användas som handelsobjekt för att lösa konflikter och skulder; och att de dagligen konfronteras med diskriminering från alla delar av samhället liksom från statliga myndigheter.” (Amnesty International, 2005a). Om vi förflyttar oss till en annan zon under ockupation och krig, Palestina, rapporterar Amnesty International att palestinska kvinnor våldtas, misshandlas och stängs in av sina fäder, makar, bröder, och av Israels ockupationsstyrkor. (Amnesty International, 2005b)

Tusentals flyktingkvinnor lever under outhärdliga förhållanden som en konsekvens av krigsrelaterat våld i Mellanöstern idag, längst med gränserna mot Jordanien, Iran, Syrien och Pakistan och så långt bort som till Egypten, Sudan och Somalia. Miljoner kvinnor tvingas in i den globala handeln människohandeln, som prostituerade eller som arbetskraft under förhållanden som kan liknas vid modernt slaveri.

Detta är endast delar av den långa lista av brott som begås mot kvinnor till följd av militariserade, patriarkala maktstrukturer. Dessa patriarkala strukturer är en integrerad del av det kapitalistiska systemets logik, som bygger på utsugning, förtryck, expansion och ockupation.

Vi måste förstå konsekvenserna av dessa illdåd som begås mot kvinnor på 2000-talet, och som enligt en del källor överträffar vad som tidigare skådats i modern historia, en lång historia av patriarkal och racifierad kolonialism och imperialism. Det är denna historia som har skapat en situation där vi nu ser det skrämmande fenomen som kallats ”överskotts mänsklighet”, (Davis, 2004) där barns, kvinnors och mäns liv anses vara överflödiga och där människor i och med detta behandlas som handelsvaror, förslavas, dödas, våldtas, och hålls i hunger och fattigdom. Det är

* Shahrzad Mojab är akademiker och aktivist. Hon är ordförande för Women and Gender Studies Institute på Universitetet i Toronto och professor på Institutionen för vuxenutbildning och psykologisk rådgivning, Ontario Institute for Studied in Education (OISE/UT).

Professor Mojab har bland annat publicerat artiklar och bidrag till böcker om ”islamsk feminism”, feminism och nationalism, vuxenutbildning och formerandet av det civila samhället i Mellanöstern, kvinno-NGO:s och transnationalism, och diaspora, feminism och nyliberalism. Mojab är redaktör för *Women of A Non States Nation: The Kurds*, medredaktör för *Of Property and Propriety: The Role of Gender and Class in Imperialism and Nationalism* och *Violence in the Name of Honour: Theoretical and Political Challenges*. För tillfället bedriver Mojab forskning om krig, diaspora och lärande; kvinnliga politiska fångar i Mellanöstern, och krig och transnationella kvinnoorganisationer finansierat av kanadensiska forskningsrådet för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning (Social Sciences and Humanities Research Council of Canada, SSHRC). Mer information på Mojabs hemsida www.utoronto.ca/wwdl

denna historia som har möjliggjort en situation av patriarkal, kapitalistisk ackumulering av rikedom, där kvinnor, män, arbetare, bönder och befolkningen i städernas slum fråntas rätten till ren luft, vatten och mark, tillgång till mat, utbildning, bostad och kläder, samt rättvisa löner och anständiga arbetsvillkor.

En av de imperialistiska makternas främsta källa till kapitalackumulering är krig. För tillfället lever största delen av världens befolkning antingen i områden som befinner sig i krig i Asien, Afrika och Mellanöstern, eller i en ”krigsliknande situation” (”state of war”) som i t ex Iran, Europa och Nord Amerika, där stater använder argument om hot från ”yttre fiender” eller ”krig mot terrorism” som en förevändning för att skapa en kultur av rädsla och för att inskränka medborgarnas rättigheter. Imperialismens ökande militarisering har släppt lös de patriarkala krafterna nationalism och religiös fundamentalism globalt. Därmed är det inte konstigt att vi bevittnar hur statliga såväl som icke-statliga aktörer utövar ett ökat ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt våld mot kvinnor. Det är inte heller konstigt att Amnesty International och Human Rights Watch rapporterar om en återgång till etniska, stambaserade samhällen i Irak och Afghanistan. De imperialistiska makterna och de religiösa fundamentalistiska krafterna har bildat en ”ohelig allians”.

Jag ska gå rakt på sak. Jag hävdar att kvinnorörelsen och feministiska aktivister antingen har misslyckats att helt förstå konsekvenserna av denna allians, eller att de medvetet har avfärdat den. Detta har inneburit ett stort bakslag för möjligheten att bygga solidaritet inom kvinnorörelsen och till följd av detta har Canadas urinvånarkvinnor, liksom kvinnor i Afghanistan, Burundi, Colombia, Haiti, Iran, Irak, Nepal, Palestina, Peru eller Sudan lämnas ensamma i sin kamp mot nationella och globala krafter av undertryckande och utsugning.

Få ansträngningar har gjorts av feministiska aktivister att kraftfullt och utan tvekan konfrontera såväl imperialistisk aggression som religiösa konservativa krafter. En del av oss kommer ihåg debatten sommaren 2006 då vi organiserade motståndet mot Israels aggression i Libanon, där en del kvinnor uttryckte sitt stöd för Hezbollah, en konservativ religiös grupp, som en antiimperialistisk motståndskraft. Andra gick så lång som till att bära porträtt av Ayatollah Khomeini och Sadr, två symboler för förtryck av kvinnor, i antikrigs demonstrationer. Det var inte ovanligt att höra vissa akademiska anti-krigs feminister dölja sitt stöd för patriarkala, religiösa krafter bakom ”kulturrelativistiska” argument. Min fråga är varför feminister, särskilt de med en progressiv, anti-krigs, anti-globaliserings agenda på senare år upprepade gånger har misslyckats med att upprätthålla en motståndskamp på flera fronter? Vad har fått oss att misslyckas med att se mängden av motsättningar inom såväl patriarkatet som kapitalism? Jag vill föreslå att vi söker svaret i följande faktum:

1. Den teoretiska vridningen inom feminismen under de senaste tre decennierna har haft en förödande påverkan på kvinnors kamp globalt. Den överdrivna betoningen på ”identitet”, ”röst”, ”agentskap”, ”lokalitet”, och ”erfarenhet” har reducerat patriarkatet till en fråga om kultur och religion. Detta innebär att patriarkatet som ett system för kvinnors underordning separeras från kapitalismens exploatering, från imperialistisk dominans, och från framväxten av nationalism och fundamentalism. Detta närsynta perspektiv på patriarkatet, med rötter i kulturrelativismen, godkände och stödde den koloniala agendan för ”befrielse” av Afghanistans och Iraks kvinnor.

2. De politiska konsekvenserna av denna teoretiska vridning är än mer problematiska. Feminism, med potentialen att vara en stark oppositionell, social kraft, reduceras till fragmenterade, avskilda, och koopterade tendenser. Resultatet är, å ena sidan, återkomsten av kolonial och imperialistisk feminism, och, å andra sidan, en nativistisk feminism som vidmakthåller patriarkatet med kulturen som förevändning.

3. Utvecklingen efter den 11 september har förstärkt komplexiteten och ytterligare förvirrat den feministiska debatten. Med ”kriget mot terrorism” och ”säkerhet” som förevändning ställs vi i Väst inför framväxten av ett statligt undertryckande av individuella rättigheter och medborgerliga friheter. En rasistisk och statligt understödd politik för registrering på grundval av ursprung, liksom islamofobi och anti-arabisk och anti-muslimsk rasism ökar. Majoriteten av de feministiska svaren på denna samhällsutveckling styrd av rädsla och terror är, i bästa fall, motstridiga.

4. Denna vridning åt höger inom den feministiska rörelsen sammanfaller med tre decennier där FN, Världsbanken och IMF:s liksom ett brett nätverk av NGO:s koopterat och fragmenterat kvinnorörelsen. Dessa kapitalistiska institutioner stödde, finansierade och främjade patriarkatet genom att styra kvinnokampen i riktning mot avpolitiserade och liberala begrepp såsom ”gender mainstreaming” och kvinnors ”empowerment”. I detta imperialistiska feministiska program, tränades kvinnor att leda NGO:s, att delta i den politiska strukturen i konservativa och pro-väst stater, att engagera sig i alienerande, pacificerande träningsprogram för den kapitalistiska ”demokratin” och att inställa sig i leden för att bygga det ”civila samhället”. I denna version av kvinnokampen, lämnas kapitalistiska maktrelationer, liksom institutioner såsom stat och patriarkat, orörda.

Denna sista punkt utgör kärnan i min diskussion. Låt mig dock tillägga att jag skiljer mellan kvinno-NGO:s och kvinnorörelsen. Till skillnad mot NGO:s omfattar kvinnorörelsen en mångfald av positioner och relationer till staten, är ofta mer politiskt inriktad, och tillåter en mer kritisk förståelse av extern inblandning. I en del fall mobiliseras kvinno-NGO:s av staten och externa aktörer för att försvaga, depolitisera, och även krossa kvinnorörelsen. Därför menar jag att en detaljerad analys av kvinno-NGO:ernas roll i situationer av återuppbyggnad efter krig hjälper oss att ytterligare förklara sambandet mellan ett imperialistiskt gender projekt som konstrueras utifrån begrepp som ”demokrati”, ”frihet” och ”civila samhället”, och en agenda av regional och global dominans. Med utgångspunkt i detta vill jag inbjuda er till ett omprövande av det dominerande och okritiska hyllandet av begrepp såsom ”civila samhället”, ”NGO”, ”frihet” eller ”demokrati”. I situationer av krig, ockupation och imperialism, behöver vi utveckla en mer sofistikerad teoretisk förståelse av sociala relationer; av lokala och globala institutionella strukturer av makt, arbetsfördelning, och levnadsmönster.

Jag har genomfört tillräckligt med fältarbeten i krigszoner och haft tillräckligt med kontakt med flyktinggrupper och kvinno-NGO:s i Palestina, Turkiet, Iran, Irak och Egypten för att sätta stort värde på kvinnors återhämtningsförmåga, deras upppoffringar, och deras absoluta hängivenhet för den goda saken. Detta erkännande har dock aldrig hindrat mig från ett kritiskt engagemang i dessa kvinnor. Inspirerad av Cynthia Enloe's devis om vikten av ”nyfikenhet på vår brist på feministisk nyfikenhet”, har jag varit nyfiken på kvinnor och därför har det också varit möjligt för mig att se patriarkat där alla andra endast sett kolonialism, kapitalism, militarism, rasism eller imperialism (Enloe, 2004). Detta innebär att min kritik syftar till att bryta med normaliteten i nyliberala uppfattningar om kapitalismens och imperialismens ”oundviklighet”, med Västs

privilegium att civilisera Öst, och med uppdelningen mellan politiska rättigheter (d.v.s. demokrati och frihet) och ekonomiska rättigheter. (För utvecklande av denna ståndpunkt, se Meiksins Wood 2006).

Mitt fokus syftar snarare till att blottlägga de ideologiska utgångspunkterna för de imperialistiska makterna i återuppbyggnaden av Irak, med utgångspunkt i resultaten från mitt fältarbete bland kvinno-NGO:s. Min målsättning är inte att utvärdera eller bedöma de NGO:s som verkar i regionen, snarare vill jag försöka spåra USA:s återuppbyggnads politik, genom vad jag kallar en kartläggning av ockupationens byråkrati och den roll NGO:s spelar i detta projekt. Enligt min åsikt är det centralt för vänstern, liksom för anti-krigs och anti-globaliseringsaktivister, att förstå komplexiteten i åter-uppbyggnadsprojektet i Irak, och hur detta passar in i ett större nyliberalt projekt med transnationell räckvidd. En fullständig sammanfattning av denna politik återfinns i beskrivningen av USA:s utrikesdepartements "Partnerskapsinitiativ för Mellanöstern" (Middle East Partnership Initiative, MEPI). MEPI:s verksamhet är uppbyggt kring fyra områden. Dessa är: "(1) politisk styrning och deltagande (2) ekonomisk liberalisering och möjligheter (3) kvalité inom, och tillgång till, utbildning (4) kvinnors "empowerment". Området "kvinnors empowerment" innehåller fyra initiativ: "Fostrande av empowerment", "Kartläggning av kvinnors situation", "Kvinnor och Lagen" och "Toppmöte kring kvinnor i näringslivet" (Se även <http://mepi.state.gov/outreach/index.htm>). Under rubrikerna "återuppbyggnad" och "byggandet av det civila samhället" har USA öppnat upp en ny front i sin expansionistiska önskan att kontrollera regionen. Utbildade och yrkesverksamma kvinnor, kvinnoaktivister och kvinnor ur samhällseliten absorberas av en stor mängd, ofta välfinansierade, icke-statliga organisationer (NGO:s) Haifa Zangana, en irakisk kvinnlig författare och aktivist, menar att kolonialiseringen av Irak idag har flera källor: dessa inkluderar "NGO:s, missionärer, och kvinnoorganisationer. Till skillnad från militära invasioner och våld syftar dessa organisationers arbete till att direkt påverka själva formeringen av samhället och dessa former av kolonialisering har uppmärksamats i mycket liten utsträckning. (Zangana 2006 och kommande publikationer).

De kvinno-NGO:s jag har studerat i norra Irak uppvisar samma symptom som andra NGO:s som studerats i Latin Amerika, Palestina och Europa. De har en kortsiktig agenda, deras verksamhet är oftast begränsat till enstaka frågor med syfte att lindra snarare än förändra och de är beroende av givarnas agenda. Detta innebär en skillnad mot kvinnorörelserna vilka arbetar för långsiktiga mål så som reformering eller radikal förändring av de patriarkala relationerna inom det civila samhället såväl som inom staten. Även om kvinno-NGO:s och kvinnorörelserna inte ska ses som uteslutande former för organisering är det ett faktum att stater i Mellanöstern uppvisar en mer tolerant hållning mot kvinno-NGO:s än mot kvinnorörelser och de imperialistiska makterna under USA:s ledning uppmuntrar detta. Som diskuterats ovan, används NGO:s i allmänhet i allt högre grad som instrument för implementeringen av USA:s (och andra västländers) utrikespolitik, till synes på "armlängds avstånd". Detta sker, som vi ska se, genom finansiering, såväl som genom kooptering av progressiva kvinnor och/eller kvinnor från samhällseliten in i NGO:erna. Nyliberalismens kulturella ideologi främjas av denna hegemoniska process, genom vilken begreppet "demokrati" begränsas till civila samhället och till marknaden, d.v.s. exkluderar politiska rättigheter. Samtidigt som NGO:erna presenteras som autonoma från staten och den aktuella regimen, implementerar de regimen politik.

För att utveckla denna ståndpunkt kommer jag att utgå från Nadeen El-Kassem's doktorsavhandling (vi arbetar tillsammans på detta projekt, se särskilt hennes presentation från 2007.) Nedan följer ett utdrag ur hennes forskning:

Den 26 april 2004 sände USA:s utrikesdepartement, avdelningen för Demokrati, Mänskliga Rättigheter och Arbete, kontoret för koordinering av kvinnofrågor, ut en ”förfrågan om förslag” med anledning av ”Iraqi Women’s Democracy Initiative”. Detta var ett aktivt upprop till amerikanska NGO:s, samt till icke-amerikanska NGO:s med amerikanska kopplingar, att delta i ”återuppbyggnaden” av Irak, eller vad Haifa Zangana har beskrivit som den ”mjuka” ockupationen av Irak, i vilken de främsta deltagarna är NGO:s och kvinnoorganisationer. Ett exempel på en sådan NGO är ”Women's Alliance for a Democratic Iraq”, WAFDI, tidigare känd som ”Women for a Free Iraq”, WFFI. Organisationen har nära band till ”The Foundation for the Defence of Democracies”, FDD och ”Committee for the liberation of Iraq”, CLI bland vars medlemmar och associerade medlemmar återfinns många framstående republikaner och personer med kopplingar till den nuvarande administrationen. I detta sammanhang kan nämnas att ”Committee for the Liberation of Iraq” grundades av Bruce Jackson, styrelseledamot i ”Project for a New American Century”. Många av medlemmarna i ”Women's Alliance for a Democratic Iraq” deltog i en sådan öppen konferens i juli 2003 med titeln ”Voice of Iraqi Women”. Deltog gjorde också Patricia Hewitt, brittisk statssekreterare med ansvar för handels och industrifrågor, och Paula Dobriansky, USA:s vice-utrikesminister med ansvar för globala frågor, vilka båda höll seminarier under konferensen. Förutom till denna konferens sände USA:s utrikesdepartement även ”kvalificerade kvinnor” till ”Global Summit of Women”, vilket hölls i Marocko samma sommar. (USA:s utrikesdepartements 2003, ”faktablad”) Vid båda dessa, samt ett flertal andra, tillfällen vilka inkluderade konsultationer med irakiska kvinnor, förekom samma handfull kvinnor i officiella pressmeddelanden, i mainstream media, samt på republikanska webbsidor.

En stor aktör i den ”mjuka” ockupationen av Irak är ”Independent Women's Forum”, IWF. I IWF:s programförklaring står att organisationen ”grundades med syfte att bekämpa den radikala feminismens kvinnor-som-offer-ideologi och förespråkandet av en stark stat”. Där står också att ”IWF syftar till att främja större respekt för begränsandet av den statliga styrningen, jämställdhet inför lagen, äganderätt, den fria marknaden, starka familjer och en stark och effektivt nationellt försvar och utrikespolitik.” De frågor som IWF lyft i USA är talande och ger en fingervisning om vad organisationen hoppas genomföra i Irak. Några av dess främsta frågor i USA har inkluderat att lobba mot lagstiftning mot våld mot kvinnor och att motsätta sig verkställandet av lagen om lika lön med argumentet att lönegapet mellan män och kvinnor är en myt. Vidare har IWF sponsrat en studie som kritiserar kursplanen och litteraturlistan för kvinnostudier i USA och hävdar att kvinnor skulle lära sig mer om konstruktionen av gender genom att läsa Shakespeares pjäs ”Så tuktas en argbigga”. IWF's styrelse har inkluderat Lynne Cheney, gift med vicepresident Cheney, Wendy Lee Gram, gift med Phil Gramm, styrelsemedlem i Enron och

senator i Texas, och tevepersonligheten och kolumnisten i National Review, Kate O'Bernie (författaren till *Kvinnor som gör världen sämre och hur deras radikalfeministiska angrepp fördärvar våra skolor, vår familj, militär och sport*. Som exempel på kvinnor som kämpat för kvinnors frigörelse nämner hon Margaret Thatcher, Condoleezza Rice, katolska nunnor, och Mary Kay Ash, grundaren av ett sminkimperium. Här kan tilläggas att Condoleezza Rice mottog IWFs pris "Woman of Valor" år 2006.)

2004 mottog IWF ett bidrag på 10 miljoner USD från "Iraqi Women's Democracy Initiative". Enligt ett pressmeddelande från IWF är syftet med bidraget att organisationen ska "erbjuda ledarskapsträning, demokratiutbildning och stöd i koalitionsbyggande" till irakiska kvinnor. Faktumet att ett av de ledande språkrören för irakiska kvinnor är en organisation med anti-feministisk, republi-kansk ideologi, har allvarliga konsekvenser för den irakiska kvinnorörelsens sammansättning och överlevnad.

Låt mig nu använda ett exempel från irakiska Kurdistan. Asuda, organisationen för bekämpandet av våld mot kvinnor, grundades år 2000. Asuda arbetar mot våld mot kvinnor och kämpar för kvinnor i utsatta situationer. Det är en av de mest frekvent omnämnda NGO:erna i norra Irak. Organisationen erhåller bidrag från bland andra Hearland Alliance International Programs (baserad i USA), USAID och National Endowment for Democracy (NED). 2005 erhöll Asuda 50 000 USD från NED för att fortsätta ett projekt med att kartlägga kvinnors rättigheter. 2003 fick organisationen 22 000 USD för att genomföra en studie av brott mot kvinnors rättigheter i de tre kurdiska provinserna i Irak, publicerade en rapport, upprätta en permanent mekanism för att övervaka kvinnors rättigheter utifrån resultaten i studien, samt genomföra ett öppet seminarium i Sulaimaniya för att öka medvetenheten om dessa frågor, vilket sändes på lokal teve. Asuda erhöll också över 500 000 USD från International Republican Institute för att träna människor i den demokratiska processen. Politiskt och socialt mäktiga människor är involverade i Asuda, bland dem programansvarig Khanim Rahim Latif, en oberoende förkämpe för kvinnors rättigheter. Hon är bland den handfull av kurdiska kvinnor från Irak som dominerar den internationella scenen av konferenser, workshops och kurser arrangerade av Världsbanken, UNIFEM, Women for Women International, och Independent Iraqi Women, och liknande föra. I Asudas styrelse återfinns Narmin Othman, f.d. utbildningsminister i Patriotic Union of Kurdistan (PUK) administrationen och nuvarande miljöminister och tillförordnad minister för mänskliga rättigheter i Irak. Roonak Rauf, mor till Dr. Barham Salih, premiärminister i Patriotic Union of Kurdistan i de PUK kontrollerade området i irakiska Kurdistan, (21 januari 2001 till 4 juli 2004), vicepremiärminister i den irakiska interimregeringen, planerings- och koordinationsminister i den irakiska övergångsregeringen, och vicepremiärminister i Nouri al-Maliki och Ms. Shirin Amadis regering. Både Khanim Rahim Latif och Shirin Amadi sitter i den lokala kommittén för en konferens med namnet "International Conference on Kurdish Women for Peace and Equality" ("Internationell konferens om kurdiska kvinnor för fred och jämlikhet") (Konferensen kommer att hållas den 8-11 mars 2007 i Erbil and Sulaimaniya i norra Irak och organiseras av Kurdish National Congress of North America, knutet till KDP och med säte i Washington, D.C.)

Innan jag går vidare med min analys ska jag presentera några fakta om National Endowment for Democracy och International Republican Institute. Faktum är att det är min feministiska nyfikenhet som driver mig att skildra dollarnas väg. För att i detalj beskriva de faktiska

mekanismer genom vilka beroende skapas i situationer av imperialism och ockupation måste vi vidga vår analys och följa spåren på ett liknande sätt som i en kriminalteknisk utredning. Nedan ska jag göra presentera en sammanställning av två av de största USA-baserade organisationerna som ger finansiellt stöd till kvinno-NGO:s i Irak (informationen nedan kommer från dessa två organisationers hemsidor).

National Endowment for Democracy (NED) (<http://www.ned.org/>) (för en utmärkt redogörelse och jämförelse av NED:s roll i främjandet av ”demokrati”, se Michael Baker ”Katalysatorer för iranskt motstånd: USA:s ’demokrati främjare’ och regimskifte i Iran”, tillgängligt på Global Policy Forum, <http://www.globalpolicy.org>).

NED:s utgångspunkt är tron på att frihet är en universell, mänsklig strävan vilken kan förverkligas genom utvecklingen av demokratiska institutioner, procedurer, och värden. NED leds av en politiskt oberoende styrelse och delar årligen ut hundratals bidrag för att stödja prodemokratiska grupper i Afrika, Asien, Central- och Östeuropa, Eurasien, Latin Amerika och Mellanöstern.

Majoriteten av de pengar som NED distribuerade 2005 i form av bidrag gick till organisationer som arbetade i norra Irak. Värt att notera är att NED gav International Republican Institute nästan 15 miljoner dollar för att arbeta med valprocesser 2005. 2005 stödde NED även American Society for Kurds (ASK) baserad i Erbil och Sulaimaniya i norra Irak för att träna ungdomar i mediaproduktion, granskande av regeringen, demokratiskt medvetandegörande och politiskt deltagande (55 000 USD). Vidare stödde NED Badlisy Cultural Center's kampanj för att öka medvetenheten om mänskliga rättigheter bland ungdomar i norra Irak (USD 55 000). Bagdad Women Association (BWA) erhöll stöd från NED för att sprida medvetenhet och uppmuntra kvinnor att delta i folkomröstningen om konstitutionen i oktober 2005 och i de nationella valen i december 2005 (30 000 USD). BWA organiserade och genomförde en årslång serie av seminarier för 270 kvinnliga ledare, studenter och aktivister i Bagdad. NED gav även bidrag till Center for International Private Enterprise's projekt ”Building Constituencies for Reform” med syfte att utveckla och stärka affärsföreningar i Bagdad, Sulaimaniya och Amara (2 996 369 USD); Civil Society Initiative (CSI) för att stödja utvecklingen av ett transparent styre som möjliggör för medborgarna att utkräva ansvar i fyra distrikt i Sulaimaniya i norra Irak (30 000 USD); Concordia för att utbilda och förebereda irakiska väljare (i Erbil och Dohuk) för deltagande i valprocessen och utvecklingen av den nya irakiska konstitutionen (34 000 USD); Human Rights Information and Training Center (HRITC) (med säte i Yemen) för att överföra kunskap och erfarenhet till människorättsaktivister i Irak.

Artikeln är en sammanfattning av ett föredrag i Riksdagshuset i Stockholm den 19 mars 2007 arrangerat av Vänsterpartiet. Översättning: Maria Brendler-Lindqvist

4. ENSAM ÄR DET SVÅRT ATT FÅ HJÄLP

Maria Brendler*

Hur påverkar bistånd demokratin?

Hur påverkar bistånd demokratin i mottagande organisationer i det civila samhället? Under de senaste tio åren har demokratisk utveckling alltmer betonats som ett mål för biståndet. Samtidigt har det civila samhällets demokratiserande roll fokuserats. Genom organisationer i det civila samhället kan människor föra fram sina åsikter och krav gentemot stat och företag, vilket utvecklar och fördjupar demokratin.

På senare tid har också en diskussion tagit fart om hur biståndet i sig påverkar demokratin i mottagande länder. Lån och bistånd till regeringar villkoras med krav på att en viss politik ska föras. Med sådana krav på politikens innehåll finns en risk att de regeringar som tar emot bistånd snarare blir ansvariga gentemot de utländska givarna, än gentemot den egna befolkningen. Viktiga beslut tas i förhandlingar med givarna, istället för i det egna parlamentet. Frågan är vad detta innebär för möjligheten till ansvarutkrävande, som är centralt för demokratin? Vem är ansvarig om politiken inte leder till önskvärda resultat?

Frågan om ansvar och ansvarutkrävande har framförallt diskuterats när det gäller bistånd till fattiga nationer. Ofta har kritiken kommit från organisationer i det civila samhället. Men även biståndet till det civila samhället kopplas ofta till specifika krav på målsättningar, strategier och aktiviteter. Där har diskussionen inte varit lika livlig, kanske för att civila samhällets organisationer i Nord många gånger själva är stora biståndsgivare?

Men hur påverkar bistånd demokratin i de organisationer som tar emot bistånd? Finns det en risk att styrelsen snarare blir ansvarig gentemot givarna än gentemot de egna medlemmarna? Och hur påverkar det i så fall det civila samhällets möjligheter att i sin tur verka som demokratiserande kraft i samhället?

Två zambiska organisationer

För att undersöka de här frågorna genomförde jag en Minor Field Study i Zambia¹. Jag åkte ner i maj 2006 och stannade i tio spännande veckor. I Zambia studerade jag två organisationer i det civila samhället: Zambia National Farmers Union (ZNFU) och Network för Zambian People Living with HIV/AIDS (NZP+). Inom ZNFU besökte jag den lokala distriktsföreningen i Monze och inom NZP+ distriktsföreningen i Lusaka. I båda organisationerna genomförde jag intervjuer med medlemmar, anställda och förtroendevalda på olika nivåer.

* Maria Brendler är vänsterpartist och har tidigare varit anställd som biståndsarbetare i Moçambique. Artikeln bygger på en fältstudie i Zambia som del av en magisteruppsats i Statsvetenskap med titeln *”Receiving Aid or Promoting Democracy? – A critical study of the impact of aid on two civil society organisations in Zambia”*.

¹ Minor Field Study är ett Sida-finanserat stipendium som ger studenter möjlighet att genomföra en tio veckors fältstudie i ett utvecklingsland.

Varför bli medlem?

En första fråga jag ställde till de personer jag intervjuade var varför de valt att gå med i organisationen. En medlem i Monze distrikt beskrev varför han gått med i föreningen så här:

– Är man ensam, så är det svårt att uppnå sina mål, men är man många så är det lätt.

Svaret motsvarar idén om civila samhällets roll för att utveckla demokratin. Genom att gå samman kan människor göra sin röst hörd. Det kan handla om att föra fram krav eller försvara sina intressen gentemot staten. Eller att tillsammans bli starkare i en förhandling gentemot ett företag. Det kan också handla om att lägga samman sina små resurser för att öka sina möjligheter, t ex genom ett kooperativ.

Men när samma person förtydligar varför det är bra att gå samman, blir bilden en annan:

–...för när du är ensam kan du inte få hjälp från något företag eller organisation, men när du är i en grupp så är det lätt att få hjälp.

Att gå med i en förening är för den här personen i första hand en väg till ekonomisk hjälp. Det finns knappast någon NGO eller företag som hjälper en enskild person. För att kunna få del av projektpengar krävs att du först gått samman i en grupp eller en förening.

Av de medlemmar på lokal nivå i Monze distriktet som jag intervjuade, hade de flesta gått med i ZNFU i samband med ett projekt, t ex hade flera av klubbarna bildats för att ta emot kor eller getter från olika internationella hjälporganisationer.

I intervjuerna med medlemmar i NZP+ var det vanligaste motivet att gå med att få möjlighet att träffa andra HIV-positiva och att stödja varandra. Det var tydligt att stödgrupperna fungerade som ett andningshål i en diskriminerande tillvaro. I båda grupperna fanns också förhoppningar om att stödgruppen skulle innebära tillgång till ekonomisk hjälp, genom att gruppen skulle kunna starta inkomstgenererande projekt med stöd från någon NGO. Den ena stödgruppen drev ett mikroprojekt i form av en syateljé, men det hade ännu inte blivit lönsamt och gav ingen återbäring till gruppen. Den andra stödgruppen var precis på väg att söka pengar till ett liknande projekt. Eftersom medlemskapet idag inte innebar ekonomiskt stöd i någon av grupperna, är det möjligt att den kraft som höll grupperna samman framförallt var gruppens sociala funktion. Samtidigt är det svårt att avgöra om det var möjligheten att träffa människor i samma situation eller förhoppningarna om ett framtida inkomstgenererande projekt som var den främsta drivkraften för medlemskap.

Om det är så att människor framförallt går med i grupper och föreningar eftersom detta är ett villkor för att få projektpengar, hur påverkar det i så fall demokratin i de här organisationerna? Biståndsgivare riktar sitt stöd till det civila samhället med målet att främja en demokratisk utveckling. Men vad betyder demokrati i organisationer där medlemskapet främst handlar om att få tillgång till ekonomisk hjälp?

Vem är part i partnerskapet?

Ett kriterium när jag valde organisationer för min studie var att dessa skulle beskriva sig själva som demokratiska. I båda organisationerna bad jag att få tillgång till stadgar och årsmötes-

handlingar i form av verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Intressant är att i varken NZP+ distriktet i Lusaka eller i ZNFU distriktet i Monze fanns separata verksamhetsplaner skilda från planerna för biståndsprojekten.

Distriktsföreningen i Monze hade fått stöd av samma givare i ca tio år och projektet var på väg att fasas ut. Ett av givarorganisationens främsta mål är att stödja utvecklingen av demokratiska organisationer i det civila samhället och i projektplanen står att det lokala ledarskapet förväntas ta hela ansvaret för projektens implementering. Projektet hade på många sätt varit framgångsrikt. En distriktsförening hade byggts upp med ca 2500 medlemmar och valda representanter på de olika nivåerna. Ett årsmöte hålls varje år, där representanter från alla lokalföreningar deltar och där styrelsen väljs. På årsmötet presenteras också rapporter från det år som gått. Däremot görs ingen plan för kommande år och ingen budget. Verksamhetsplan och budget görs istället på ett "planning exercise" möte i början av året, där valda representanter deltar tillsammans med representanter från biståndsgivarna. Som jag ser det, är därmed en viktig del av organisationens demokratiska struktur fortfarande på ett avgörande sätt underordnad projektstrukturen.

NZP+ hade precis haft sin nationella kongress när jag kom ner till Zambia. På kongressen hade nya stadgar och en strategisk plan antagits. Deltog gjorde representanter från organisationens 67 distrikt, men också externa "partners", såsom WHO, ZNAN, UNAIDS och andra biståndsgivare.

Om representanter för givarorganisationerna deltar på årsmöten och i utformandet av grundläggande dokument, som budget och strategisk plan, vilka möjligheter har organisationen då att bli sin egen? Frågan är inte bara om biståndsgivarna påverkar organisationens policy och verksamhet, utan snarare om organisationen överhuvudtaget har någon chans att självständigt formulera mål och strategi? Bistånd handlar idag om ett "partnerskap", en förhandling och diskussion mellan två parter. Men har mottagaren någonsin chans att bli en självständig "part"?

Lobbying – gentemot vem?

Såväl ZNFU som NZP+ beskriver lobbying som en av sina viktigaste verksamheter. Lobbying handlar om att försvara medlemmarnas intressen och att ställa krav gentemot stat och privata företag.

Men i intervjuerna träder en annan betydelse av ordet lobbying fram: att lobba "från" biståndsgivare. Det kan handla om att lobba "från" hjälpporganisationen Heifer International för att få kor. Eller om att distrikten lobbar gentemot den nationella organisationen för att få större del av biståndskakan. En medlem i NZP+ talar om att lobba gentemot biståndsgivarna för att de ska ta bort kravet på att en organisation måste öppna bankkonto för att kunna få del av projekt.

I en situation där staten har mycket begränsade resurser och där intresseorganisationerna har en svag förhandlingsposition gentemot företagen, är det inte konstigt att lobbyverksamheten riktar sig åt det håll där den enklast kan ge resultat. Ordet lobbying säger i sig ingenting om vart kraven ska riktas. Men i de teorier om civila samhället som biståndsgivare stödjer sig på, är det tydligt att det civila samhället förväntas fungera demokratiserande genom att det påverkar samhället. Biståndet är i det sammanhanget en tillfällig lösning för att bygga upp organisationernas kapacitet att påverka riktningen på utvecklingen i landet.

Lyckade projekt, men ingen utveckling

I boken "Utvecklingens drivkrafter" skriver nationalekonomen Stefan de Vylder att en välkänd paradox då det gäller biståndets effekt är att enskilda projekt på mikronivå ofta uppvisar positiva resultat, samtidigt som effekterna på samhällsnivå ger en dystrare bild. Kanske ligger en av orsakerna till det i det faktum att en småbondes situation till 60 % avgörs av yttre faktorer, något som konstateras i en studie av bondeorganisationer i södra Afrika. Det är möjligt att tänka sig något liknande för en HIV-positiv person. En majoritet av de faktorer som påverkar en människas liv, ligger därmed långt utanför de enskilda mikroprojektens räckvidd.

Längtan efter ett mikroprojekt behöver inte betyda att fattiga människor i Zambia inte ser att det egna ödet är nära sammanflätat med den omgivande världen. När jag frågar en kvinna i en av NZP+ stödgrupper vad som är hennes största problem som HIV-positiv svarar hon att hennes största rädsla är att bromsmedicinerna ska ta slut. En oro som plågar henne nästan hela tiden. På frågan hur hon tror att problemet kan lösas, svarar hon att hon inte vet. Hon tror i alla fall inte att bromsmedicinerna tillverkas i Zambia. Och så tillägger hon:

– Det är upp till er i de utvecklade länderna, kanske kan ni göra något för oss?

Insikten om att utveckling kräver förändringar på såväl nationell som global nivå, är ett viktigt skäl till att givarorganisationer väljer att stödja det civila samhället. *Men resultatet av biståndet blir att de lokala organisationerna i allt högre grad vänder sig mot givarna med sin lobbyverksamhet, istället för att rikta krav mot det egna samhället. Undergräver biståndet den funktion hos civila samhället det helst av allt vill stödja?*

Fakta om organisationerna:

ZNFU är en nationell intresseorganisation för bönder. Organisationens rötter sträcker sig så långt bak i tiden som 1905. Från början var medlemmarna kommersiella bönder, men sedan mitten av 80-talet organiserar ZNFU också småbönder. Idag finns ZNFU representerat i 49 av Zambias 72 distrikt, och har ca 33 000 medlemmar. Distriktsföreningen i Monze, som jag besökte, har ca 2 500 medlemmar. Sedan tio år tillbaka får distriktet stöd av svenska Kooperation Utan Gränser och pengarna från projektet utgör ca 99 % av föreningens budget.

NZP+ organiserar HIV-positiva människor för sina intressen och finns även den i hela landet. Basen i organisationen består av lokala stödgrupper, sk support groups, för HIV-positiva. NZP+ bildades 1996 och idag finns ca 530 stödgrupper runt om i Zambia. Verksamheten är helt biståndsfinansierad och stöds av flera olika givare.

5. GRUPPSEMINARIER

Rapport från diskussion i grupp 1 MEDLEMSBASERADE FOLKRÖRELSELLER STATS- OCH BOLAGSFINANSIERADE NGO?

Genomgående under diskussionen var frågan: Hur kan en biståndspolitik formas som gynnar de folkliga krafterna?

NGO – hur definieras det?

Först ställdes frågan vad vi menar med NGO. Mikael Nyberg redde ut begreppen: NGO har två olika betydelser – dels den konsultativa status som inte enbart folkrörelser utan även företag kan ha i FN, dels den betydelse det har i internationell debatt där man skiljer NGO från genuina folkrörelser, dvs internationellt har NGO inte folkrörelsekaraktär.

Men begreppet är inte entydigt. Det kan också stå för vanliga ideella organisationer som t ex fackföreningar eller icke-vinstdrivande organisationer, som i Chile. Men begreppet har perverterats under de senaste 20-25 åren och kan numera ofta sättas emot genuina folkrörelser. Och det blir helt klart vilseledande när NED och USAID tar över begreppet för att använda det i sina syften. För om man kallar sig NGO blir man trovärdig. Och den dag man blir misskrediterad dyker man upp i ny skepnad.

Hur räknas kyrkor? Också de ser olika ut, alltifrån små lokala församlingar och befrielsesteologer till förtryckande, hierarkiska organisationer som är emot abort. I Latinamerika är kyrkan en maktfaktor och de flesta är katolska.

Var kommer pengarna ifrån?

Därefter lyfte flera upp att alla bidrag är befläckande och innebär minskat oberoende. Och tankarna gick också till vårt kära parti! Hur fria är vi?

Var kommer pengarna ifrån? Det är alltid en intressant fråga att ställa.

Reella folkrörelser får ej vara beroende av bidragsgivare.

Biståndspolitiken ska utgå från ländernas egna villkor och krav, men en smygande förändring har skett, som gör att den nu mer och mer handlar om att sprida den västerländska demokratisynen och att öppna upp länderna för kapitalet. Imperierna satsar på NGO-erna för sina syften, t ex dräller Palestina av olika NGO, vilket innebär att goda krafter suggs upp eftersom de får bättre betalt där än i folkliga rörelser.

Även avskrivning av illegitima lån, JAS-plan och trupper som slåss kan kallas bistånd.

Hur ska vi inrikta vårt bistånd?

Hur ska vi arbeta för att stödja folkrörelser och fattiga kvinnor?

Hur kommer vi bort ifrån den patriarkala ”vara god- och hjälpa”-inställningen?

Ska vi ha kvar biståndsmålet 1 %?

Vi måste inse att bistånd är utrikespolitik! Om pengar pumpas in i ett land, så kan folket där berövas möjligheterna att själva forma sin framtid. Pariskonventionen vill tom hjälpa mottagarländerna att organisera sig så att de tar emot hjälpen på rätt sätt!

Grundläggande i den efterföljande diskussionen var att det inte är med bistånd, som man förändrar världen. ”Befrielsen är dock ditt eget verk...” Vi är i Sverige och det är här vi måste bedriva vår kamp! Det avgörande är vilken politik vi bedriver här, t.ex. mot frihandelsavtal och krigsaktivism. Vi måste hitta andra strategier och andra sätt att vara solidariska än med bistånd, t ex Rättvis handel (Fair Trade) i stället för bistånd.

Men flera av de som varit mycket aktiva med att sälja Vietnambulletinen eller i kampen mot apartheid i Sydafrika reagerade och menade att det fanns en progressiv folklig rörelse på den tiden. Den fick inget statligt stöd; den satt inte i händerna på någon statsmakt! Det var enbart V som stödde kampen från början.

Och så kom vi tillbaka till att den folkliga demokratiska grunden måste finnas. Vi måste ha mer fokus på samarbete – gå från bistånd till utvecklings-samarbete. Vi kan också stödja Syd-syd-samarbete, där man lär av varandra och där det imperialistiska inflytandet inte existerar. VIF arbetar mer och mer på det sättet. Våra DD-konferenser (Deltagande Demokrati) syftar till att partier och rörelser i syd får träffa varandra och utbyta erfarenheter. Vi har precis haft en konferens på Filippinerna, med deltagare från Nepal, Vietnam, Venezuela och Indonesien. Senare i år är det en DD-konferens i Turkiet med deltagare från Palestina, Libanon, Bosnien och Väst-Sahara.

Vi måste identifiera våra samarbetspartners; hitta en gemensam diskussion och strategi. Vilka viktiga motkrafter till USA:s imperialistiska politik kan vi identifiera?

Beroende och professionalisering

Problemet idag är att rörelser och partier har blivit mindre och mindre beroende av folket. De har strävat efter att bli mer professionella och de har blivit mer och mer beroende av bidrag. Och då gäller det att inte stöta sig med bidragsgivarna. De professionella i toppen har gjort sig oberoende av sin bas, sina rötter. Och här lyftes Svenska Freds- och SkiljedomsFöreningen upp som ett tydligt exempel; få fungerande lokalorganisationer och en politik som numera tom ser ockupation som ett medel till demokrati och utveckling. Militärer brukar ofta säga att de utgör den största fredsrörelsen men inte trodde vi att SFSF skulle komma att omfatta de åsikterna. Även vårt parti

Vi måste själva hitta tillbaka till folkrörelseidén.

Politiken individualiseras och liberaliseras mer och mer. Enfrågerörelserna rider på det individuella och helheten och det kollektiva riskerar att gå förlorat. Men enfrågerörelser, engagemang i en fråga under kort tid, kan också ha sin funktion, men för oss som vänster är den grundläggande ideologin och den långsiktiga solidariteten fundamental.

Vänsterpartiet är kritiskt till den biståndspolitik som idag alltmer handlar om sk demokratibistånd, marknadsanpassning och kontroll. Vi vill ge stöd till frigörelse – ej till beroende. Biståndet kan också användas till att stödja demokratiska organisationer i en

odemokratisk struktur. (V)i har numera ett bra internationellt program, men ”biståndsdelen” saknas. Vi kan inte enbart säga 1 % och nöja oss med det.

Den internationella solidariteten och medvetenheten måste höjas inom partiet. Och vi måste bli bättre på att arbeta internationellt. Vilket parti vill V vara? Ett folkrörelseparti eller ett parti, som fr a engagerar sig i parlamentariskt arbete? Det är styrkeförhållandena utanför parlamenten som avgör vad vi kan få igenom och det kännetecknar alla politikområden. Men tyvärr tenderar det parlamentariska arbetet att utarma det utomparlamentariska. Detta har sagts av många under lång tid och det sades också på denna konferens.

Elisabeth Hellman

Rapport från diskussion i grupp 2

RÄTTEN TILL FÖRSVAR MOT UNDERGRÄVANDE VERKSAMHET

Carlos Escarra -Venezuela, var en av gruppdeltagarna. Det blev därför många frågor utifrån hans föreläsning. En fråga var NGOernas ställning i Venezuela och ifall man ämnade förbjuda dem.

Carlos Escarra: S.k. NGOer har inte någon förankring i Venezuela. De har alltid setts som främmande inslag och redskap för Imperiet. NGOer tillhör opportunisterna. NGOs är till för högern och dess syften. I Venezuela handlar NGOernas arbete mycket om mänskliga rättigheter. Men ingen av dem uttalade sig mot att folk dödades vid kuppen mot Chavez. Fattigbefolkningen tillmäts inget värde. Vissa NGOer har motsatt sig de sociala "Misiones" som Chavez infört. Andra NGOer har blandat sig i valprocessen. Alla dessa NGOer får stöd av NED. Nästan alla NGOer började sin verksamhet med syfte att få med Venezuela i ALCA, USAs sk frihandelsavtal.

Nej, vi förbjuder inga organisationer men vi vill att varje organisation ska redovisa varifrån de får sina pengar. Vi vill ha ett register över de utlandsfinansierade organisationerna. Detta för att undvika att någon sponsrar något som undergräver demokratin. De som inte har något att dölja behöver inte vara oroliga. Registreringen gör inte organisationerna olagliga men förhindrar svartväxling.

Fråga: Du skilde i din föreläsning på NGOer och kvinnorörelsen. Varför?

Carlos Escarra: Kvinnorörelsen är en folklig rörelse. Den växte fram för att kämpa för kvinnors rättigheter. De är uttryck för en folklig kamp. Ett resultat av kvinnorörelsens arbete är att idag leds fem av offentliga maktcentra av kvinnor.

Fråga: Är Venezuela på väg till diktatur?

Carlos Escarra: När man bryter gamla strukturer uppstår trauman hos en del. Vad vi håller på att göra är att återupprätta en maktposition som gått förlorad. Eliten mister sin position. Massmedia försvarar elitens positioner och avfärdar demokratiseringsprocessen genom att tala om diktatur.

Fråga: Mauricio Rocas, Fp, arbetar för TIMBRO. De har ett kontor i Uruguay och producerar där propaganda mot Venezuela. De samarbetar med liberala partier i Venezuela. Hur ser ni på Sverige i Venezuela? Hur bedriver Sverige sin politik med Venezuela?

Carlos Escarra: I Venezuela har vi ingen enhetlig bild av Sverige. Jag har en uppfattning om Vänsterpartiet och att vi måste hitta vägar för samarbete. Vi har sådana "conversos" (överlöpare) som Mauricio Rocas i Venezuela också. Så vi har liknande problem.

Fråga: Finns det onda och goda NGOer?

Carlos Escarra: Man kan inte tala om goda eller onda organisationer. NGO är bara ett skal. I

Venezuela finns en organisation som heter Nya folkstammar. Det är ljushyade människor som lär ursprungsbefolkningen att läsa och skriva. Men det har visat sig efter hand att de håller på att bryta ner ursprungsbefolkningens kultur. Svenska pengar finns med och organiserar sådan verksamhet.

Men det finns redan så många bra folkliga organisationer -kvinnoorganisationer, organisationer för ursprungsbefolkningar, svartas rättigheter mm. Med goda syften. Men det finns andra skal som byggs upp för andra syften som t.ex. SUMATE - de säger sig kämpa för demokrati men stödde samtidigt statskuppen!!

Fråga: Hur ska man veta vilka organisationer som är dåliga? Har Venezuela en mall?

Carlos Escarra: Svårt att jämföra Venezuela och Sverige. Nej, man måste se på deras verksamhet, deras innehåll.

Slutsatser: Vi måste stödja organisationer som har verkligt folkligt stöd. Vi måste ha en konkret och verklig kännedom om landet ifråga. Vad gör vår ambassadör i landet? Vad gör USA i landet? Se på Nicaragua. Det finns solidaritetsgrupper där som t.ex. har en kvinnsolidarisk hållning men som samtidigt sprider nyliberala idéer.

Vi måste föra en ideologisk diskussion om NGOer i Sverige. Parallellt måste vi föra en diskussion om biståndet.

Agneta Norberg

Rapport från diskussion i grupp 3

KVINNOKAMP I SYD

Vi utgick från två huvudfrågor:

- 1) Betydelsen av svenska kvinnorörelser (NGO:s) utifrån Mikael Nybergs föreläsning. Hur skall vi förhålla oss
- 2) Internationella perspektiv kontra ländernas självständighet. Svenska krav på biståndets utformning (t.ex. krav på genusanalyser)

1) Kvinnorörelsen och NGOs i Sverige

Vi diskuterade NGO:s syften och medvetenheten om dessa. I Sverige har t.ex. kvinnoorganisationerna ofta EU-bidrag, vilket betyder att EU är inblandat i den svenska biståndspolitik. Hur skall vi se på detta?

Vi diskuterade också vad NGO:s symboliserar. Det är en komplicerad fråga att beskriva NGO. Det finns t.ex. Amnesty, som inte tar emot statliga bidrag. Det finns Diakonia, som i princip bara använder biståndspengar i sina projekt. Det finns också organisationer som inte alls har någon folklig bas, t.ex. Action Aid. Sedan finns ett antal paraplyorganisationer som Forum Syd. Med andra ord är det inte så lätt att ha en konkret definition på vad NGO:s är!

VIF har sagt att ett antal projekt t.ex. Palestina, Guatemala, Turkiet, Armenien borde kunna söka pengar för sina projekt genom Forum Syd. Vems ärende går vi då om vi tar emot bidrag från Forum Syd, som är en tydlig NGO paraplyorganisation?

NGO:s växer ofta upp utifrån folkrörelser. Det finns dock risken att NGO:s efter en tid skapar stora kanslier och tar emot stora statsbidrag. Vad händer då med folkrörelsen och med-lemmarna i NGO:s? Det finns ju alltid ett syfte med statsbidragen. Är NGO:s alltid medvetna om syftet när de tar emot statsbidrag.

2) Internationella perspektiv kontra ländernas självständighet

Vi diskuterade vad vi anser om det svenska biståndet kontra ländernas självständighet i förhållande till biståndets villkor. Hur skall vi ställa oss till biståndsgivarnas krav på att vi alltid skall ha ett genusperspektiv. I andra länder har man en annan syn på genusperspektiv. Hur kan vi utgå från respektive lands folks behov och inte trycka på våra svenska värderingar.

Marianne Erikson påpekade att när det gäller genusperspektivet ”behöver vi inte uppfinna hjulet en gång till.” Det finns redan där, men frågan är åt vilket håll hjulet skall gå. Vi kan alltid hänvisa till FN:s kvinnokonvention när det gäller genusperspektivet.

Vi var överens om att ländernas självbestämmanderätt skall gälla, men det finns också problem, såsom t.ex. att kvinnor i andra länder inte har kunskap om feminismen. Det betyder att inte bara pengabistånd gör nytta utan det behövs också moraliskt stöd för att genomföra projekt.

SIDA:s regler är ofta väldigt svenskt teoretiska och passar inte alltid för arbete på basnivå. Ett exempel är Guatemalaprojektet, som arbetar med mayakvinnor som är analfabeter. Genus-analyser, swotanalyser går helt enkelt inte att genomföra på det sätt som SIDA önskar.

Vi tog också upp vänsterpartiets och VIF:s diskussion om ”renlärighet”, d.v.s. att vi är emot projekt gemensamt med andra partier, men ändå tilldelas de partianslutna organisationerna gemensamt bistånd. Hur renläriga skall vi vara? Inte delta, eller ta emot och delta i gemensamma projekt där våra systerpartier kan ha nytta av detta? I annat fall lägger ju de nyliberala partierna och andra partier beslag på alla pengar och det gynnar ju definitivt inte vänsterrörelser i världen.

Till sist avslutade vi med en diskussion om biståndspolitik. Vänsterpartier har länge drivit kravet om 1 % i bistånd. Det kravet är på papperet uppnått (även om det i verkligheten inte alls är 1 % som går till bistånd per definition). Skall Vänsterpartiet fortsätta driva det kravet. Ja, tyckte vi, för symboliskt är det kanske bra. Men vi måste också börja driva kvalitetskraven på biståndet och denna fråga borde få mycket mer uppmärksamhet inom Vänsterpartiet.

Vi hade egentligen inte konkreta svar på allt som diskuterades. Däremot var det nyttigt att diskutera och problematisera. Vi behöver fortsätta diskussionen om Vänsterpartiets syn på NGO:s och det svenska biståndet.

Inger Gemicioglu
Styrelseledamot VIF

6. PANELDISKUSSION*

HUR KAN EN BISTÅNDSPOLITIK FRÅN VÄNSTER SE UT FÖR ATT FUNGERA SOM REDSKAP FÖR FOLKLIIG FRIGÖRELSE FRÅN FATTIGDOM OCH BEROENDE?

Medverkande: *Hans Linde*, ledamot (v) i riksdagens utrikesutskott, *Maria Brendler*, Vänsterpartist och fd biståndsarbetare, *Lars Rudebeck*, professor verksam vid Uppsala Universitet och *Emma Hernborg*, frilansjournalist

Moderator: Eva Björklund

Hans Linde:

Jag heter Hans Linde och sedan valet i höstas sitter jag som Vänsterpartiets representant i Utrikesutskottet. I realiteten blir det därmed mitt svettiga ansvar att föra in de diskussioner vi har här in i det konkreta biståndsarbetet i Riksdagen.

Under de senaste decennierna har enprocentsmålet varit det viktigaste politiska kravet från vårt parti. Det har varit ett viktigt krav, och jag tycker också att det varit rätt krav, för vi ser att biståndet idag måste öka globalt. Samtidigt har vi inte varit lika långt framme när det gäller biståndets innehåll, och jag tror att de diskussioner vi har haft här idag är en början på en politikutveckling i partiet som kan leda framåt.

Om vi tittar på hur situationen ser ut idag här i utrikesutskottet när vi formulerar biståndspolitik, så blir det ännu mer aktuellt och akut att börja diskutera biståndets innehåll. Vi hade ett val där det var fyra borgerliga partier som vann valet, men det var bara ett av dem som flyttade in i utrikesutskottet, nämligen moderaterna, ett parti som vi vet av tradition är oerhört skeptiska mot allt vad bistånd heter. I den budget som har presenterats i år uppfyller Sverige enprocents målet, men det sker genom att biståndsramen fylls upp med en massa saker som vi inte skulle betrakta som bistånd. En helt ny post på 1.5 miljoner rena skuldavskrivningar las in i budgeten, något jag inte kan se kan räknas som bistånd. Om vi ser tillbaka på den gamla socialdemokratiska regeringen och den budget som vi har stött så har det tyvärr även där funnits poster inom biståndsramen som vi svårligen skulle kunna kalla bistånd. Det gäller t ex poster med skuldavskrivningar och flyktingmottagande. Idag ser vi också starka krafter, i och utanför parlamentet, som driver på för att man ska använda biståndspengar till att finansiera militära insatser, t ex finns förslag om att Afghanistan-insatsen ska räknas som bistånd. Mot bakgrund av att borgerligheten hela tiden urholka biståndet, är den diskussion vi har idag om biståndets innehåll avgörande.

Ett av ledorden inom biståndspolitik idag är ägandeskap. Det pratas mycket om att det måste vara mottagarländerna, länderna i Syd, som själva sätter sin egen agenda, gör sina egna prioriteringar, helt enkelt äger sin egen utveckling och att vår uppgift som biståndsgivare ska vara att stötta den här utvecklingen. Jag tror att vi, efter den här konferensen, konstaterar att ägandet

* Texten är en sammanfattning av de medverkandes inledningsanföranden.

av utvecklingen i Syd inte finns hos befolkningen och ledarna i Syd. Den finns istället i väldigt stor utsträckning här i de rika länderna och biståndet sker på många sätt på våra villkor. Flera av skälen till att ägandeskapet över utvecklingen inte finns hos länderna i Syd har vi tagit upp här idag, och jag vill lyfta fram några orsaker.

Ett sådant skäl är synen på demokrati. När man talar om demokrati i biståndssammanhang i Sverige så menas oftast det samma som marknadsekonomi. Jag vet att Sida för några år sedan gav ut en broschyr där man skulle visa upp vad framgångsrikt svenskt bistånd var. Det ena måttet på framgång var i vilken mån landet demokratiserats, det andra i vilken mån en framgångsrik liberal marknadsekonomi införts. Det var framgång för Sverige: Att landet i Syd hade tvingats införa liberal marknadsekonomi! Ett annat modeord inom biståndspolitik idag är ”good governance”, eller ”gott styre” på svenska. Sverige ska utbilda tjänstemän och politiker i Syd att bli de goda ledarna. Men det goda styrelseskicket är i många fall så lite styrning som möjligt. Att vara en ”god ledare” idag i Afrika eller Latinamerika från Sidas perspektiv är att vara en ledare som backar, som skär ner välfärden och som minskar statens åtaganden. Stödet till civila samhället, eller NGOs, som vi har diskuterat idag, är bara en del av den biståndspolitik som hela tiden utgår från våra behov, utgår från att förstärka den världsordning vi lever i.

Jag vill ta upp en annan fråga som vi också diskuterat här idag, nämligen frågan om Världsbanken och IMF, två institutioner som ytterligare driver på de här tendenserna inom biståndspolitik och därmed förstärker en orättvis världsordning. Idag är våra biståndsinsatser, i Latinamerika, Afrika och Asien villkorade med att länderna också har ett samarbetsprogram med IMF och Världsbanken, samarbetsprogram som ofta innebär att det ställs hårda krav på privatiseringar, på avregleringar, på nyliberal politik. Ett exempel är Uganda som, för att få tillgång till medel från IMF och Världsbanken, tvingades att privatisera sina vattentillgångar. Och då vet vi att hade Uganda sagt nej till IMF:s krav så hade de inte bara förlorat stödet från IMF och Världsbanken, de hade också förlorat en stor summa biståndspengar då de flesta givare hade valt att avveckla sitt stöd till landet. Vi ser samma sak i Nicaragua där Världsbanken och IMF har tvingat landet att skära ner på utbildningssatsningar trots att alla Nicaraguanska barn idag inte har tillgång till grundskoleutbildning.

Så det finns väldigt många delar som vi behöver angripa i vår politik för en rättvis världsordning: Biståndet, IMF, Världsbanken och handelsreglerna. Hur går vi vidare? Hur ska vänsterns biståndspolitik se ut? Ska jag vara helt ärligt så vet jag inte, jag kan inte se att vi har klara svar idag. Men jag tror att det faktum att vi idag börjar problematisera Sveriges bistånd, är en väldigt god början på en tydligare biståndspolitik från vänster.

Emma Hernborg:

Jag heter Emma Hernborg, är journalist och jobbar just nu på en solidaritetsorganisation, Afrikagrupperna. Afrikagrupperna är till stor del finansierad av Sida, vi tar även emot EU-pengar, och vi samlar själva in cirka 5 miljoner per år, som går till organisationens egeninsats inom rambiståndet.

Jag tänkte börja i frågan om enprocentsmålet. Varför ska vi ha ett enprocentsmål och är det kvalitet eller kvantitet som är viktigt? Jag tycker att en procent är viktigt för att det är en viktig symbolfråga. Många länder i Europa som är lika rika som Sverige ger endast 0.3 till 0.4 procent

av BNI. Mot bakgrund av detta är det faktum att Sverige har nått upp till en procent en symbolfråga. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att biståndet från Nord till Syd fortfarande är så litet så att det i många mottagarländer understiger den summa som landets egna medborgare som arbetar i Nord skickar tillbaka till sina släktingar och familjer. Dessutom understiger det alla gånger det som vi i Nord tar från Syd i form av orättvisa handelsvillkor, subventioner till våra egna bönder, villkorade lån och krav och villkor som är knutet till biståndet. Sett ur det perspektivet är det rimligt att fråga sig om det är någon idé att hålla på med bistånd över huvud taget. Å andra sidan har vi länder som Moçambique eller Nicaragua där stora delar av statsbudgeten består av bistånd utifrån. Enprocentsmålet är viktigt som symbolfråga! Samtidigt ska vi lägga krutet på sådant som att förändra de orättvisa handelsvillkoren, ta bort subventionerna till våra egna bönder så att de afrikanska bönderna har någon chans att tävla på lika villkor, etc.

Apropå det Hans Linde nämnde om att skuldavskrivningarna nu lyfts in i biståndsbudgeten finns också en intressant debatt om illegitima skulder, som jag tycker behöver föras upp. Med illegitima skulder menas skulder som illegitima regimer dragit på sig, dvs regimer under diktatorer eller regimer under apartheidtiden. I dessa fall kan man fråga sig: Är det rimligt att länder ska behöva betala tillbaka skulder efter regimer som i sig är illegitima? Denna fråga drivs av flera utvecklingsekonomer med Kenneth Hermele i spetsen. Jag tror även att Forum Syd ska ge ut en studie om illegitima skulder under våren.²

Jag tänkte också komma in på den svåra frågan om NGO:er och professionaliseringen av vissa folkrörelser. När det gäller Sverige tycker jag absolut att vi behöver vara observanta på den tendens som Mikael pratade om i morse, dvs att folkrörelser professionaliseras och att basen för dessa rörelser därmed försvagas. Samtidigt tycker jag inte att det riktigt går att föra över det resonemanget till Syd, eftersom många länder i Syd aldrig ens har haft den perioden som vi hade här när rösträttsrörelsen, nykterhetsrörelsen, fackföreningsrörelsen byggdes upp. Istället har länderna i Syd ofta gått från en tid med befrielseströrelser och kamp mot kolonialmakterna till att kastas in i en situation med många utifrån skapade NGO:er. De har alltså hoppat över några steg historiskt. Denna situation för med sig flera problem. Ett jätteproblem är t ex att biståndet till dessa NGO:s dränerar statsapparaten på kompetens, då statsapparaten inte kan betala löner i nivå med FN-apparaten och de största utländska NGO:erna. Samtidigt ser vi kanske hellre att personal rekryteras lokalt än att man anställer och skickar ner svenskar och norrmän och holländare. Det är komplext och jag tycker därför att det är viktigt att diskutera de här frågorna.

Jag vill också påpeka att svenska staten, svenska storföretag och - framförallt - svenska journalister, har ett eget ansvar. Man kan inte beskylla svenska NGO:s för att gå i symbios med journalister, och säga att det är NGO:ernas problem. Snarare är det journalistkårens problem. Det är vårt problem som journalister om vi inte kan inta en självständig roll, vare sig det gäller NGO:er, storföretag och staten.

Slutligen skulle jag bara vilja säga att vänsterpartiet har en stor roll när det gäller SRHR (Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter) och genusperspektiv i biståndet, särskilt mot bakgrund av hotet från USA, Vatikanen och andra moralkonservativa krafter på högerkanten. När det gäller

² Studien, som är en del i Forum Syds skriftserie Globala Studier, kommer att ges ut i juni. Flera skribenter, bl a Kenneth Hermele, medverkar.

dessa frågor har Sverige ett enormt gott renommé och jag tycker därför att vi har en viktig roll i att motarbeta de krafterna.

Lars Rudebeck:

Jag ska försöka säga något om de två frågor som Eva Björklund har ställt till oss i den här panelen. När det gäller biståndsmålet på en procent är det egentligen självklart att det inte är den exakta procentsatsen som är det viktiga. Enprocentmålet är snarare, som redan påpekats, en symbolfråga som gör det möjligt att agitera för ett större bistånd. Vad som är viktigt är naturligtvis innehållet och där tänkte jag säga något om den budget som den borgerliga regeringen lagt fram. I budgeten är det 0.82% av BNI som ska gå till bistånd. Biståndsramen sägs utgöra 1% av BNI, men vad jag räknat ut uppgår den del som kan beskrivas som ”internationellt utvecklingsbistånd” till 0.82%.

Vad innehåller då den siffra som i några få länder (Sverige, Norge, Luxemburg, Holland och Danmark) ligger nära en procent, men som i de allra flesta länder ligger betydligt lägre?

Den innehåller en liten del som skulle kunna kallas bistånd i ordets bokstavliga mening, dvs att stå någon bi, att på ett oegennyttigt sätt hjälpa någon som är i nöd. Men detta är den mindre delen av det totala biståndet, som i sig alltså är mindre än 1% av BNI. I den svenska biståndsbudgeten kan det som är mer eller mindre oegennyttig hjälp sägas vara det som täcks av posten ”humanitärt bistånd”: Katastrofbistånd och bistånd till människor som drabbats av hungersväld och nöd pga av t ex översvämningar, tsunami etc. Det sk ”humanitära biståndet” utgör lite mindre än en tiondel av biståndet i den svenska budgeten, dvs ca 8% av 0.8% BNI. Inom det resterande biståndet finns sådant som handlar om gemensamma intressen, men där finns också sådant som i första hand gynnar givaren och därmed inte borde kallas för bistånd. Det kan vara sådant som gynnar stabilitet i världen eller olika typer av krediter och kommersiella krediter. T ex finns det statliga bolaget Swedfund med i biståndsbudgeten och där kan man diskutera huruvida deras verksamhet handlar om gemensamma intressen eller inte. Det finns också delar som går direkt tillbaka till Sverige, t ex forskning. Under årens lopp har en del av min lön kommit från biståndsbudgeten när jag forskat och undervisat om utveckling och demokrati eller arrangerat konferenser. Hur gynnar det utvecklingen i världen? Jag hoppas ju att det ska höja medvetenheten bland dem som lyssnar och på så sätt, på lång sikt, kanske gynna en fattig bonde i Västafrika. Men det är ju onekligen långt däremellan.

Vad jag vill säga, och som jag tror är en viktig poäng, är att betona den del av biståndet som handlar om gemensamma intressen, där såväl givare, det svenska samhället, och de samhällen som vi vänder oss till med det som vi kallar biståndspolitik, kan se att biståndet främjar sådant som gäller oss båda. Ett bra exempel är så klart miljöpolitiken, men det kan även vara t ex kultur eller bistånd som gynnar freden. Det är sådant som alla har nytta av och som alla måste ha, vi måste ha fred, vi måste ha ren luft, vi måste förstå varandra för att kunna leva tillsammans i världen. Det finns en stor mängd områden där det är lätt att visa att insatser gynnar både givare och mottagare. Då har vi också chansen till något slags jämlikt samarbete, att inte bara komma och ge utan också att komma och få någonting i utbyte och tillsammans förbättra det som gäller oss alla, eller delar av oss. Den biten av biståndet tror jag har en stor potential och i ett demokratiskt samhälle skulle den, tror jag, kunna gå långt över en procent. Med utgångspunkt i ett sådant synsätt finns mycket att argumentera för. Vidare är det naturligtvis viktigt att sådant

som absolut inte har med bistånd att göra, som på ett självklart sätt bara gynnar givaren, ska rensas ut ur biståndet. Det är ju rena hyckleriet att räkna in det i biståndsramen.

Jag har tänkt säga en annan sak också angående den politiska förskjutning av biståndet som det talas om i inbjudan till den här konferensen. Om vi tittar på den svenska biståndspolitikerna så skulle jag säga att den stora förskjutningen skedde från 1977-1978 till in på 80-talet. Under en mindre period, från slutet av 60-talet och ca tio år framåt, var den politiska kraftbalansen i samhället sådan att det var möjligt att argumentera för att använda delar av biståndet till politiskt radikala insatser, insatser som på ett tydligt sätt riktade sig till att bygga både politisk och ekonomisk demokrati för att underlätta utvecklingen i u-länder. Det var en kort period och den är förbi för länge sen, men i en mening skulle jag säga att högerförskjutningen av biståndet var värre på 80-talet än den är idag. Vad jag förstått har dagens konferens delvis ifrågasatt demokratimålen inom biståndet och det har legat i luften att demokratisering i u-länder är ungefär det samma marknadsliberalisering. Det är klart att demokratisering och marknadsliberalisering ofta sammanförs i biståndsdebatten, men jag tror att det är viktigt att även försöka hålla isär dem. De folkliga krafter som vi vill ge vårt stöd i Guinea-Bissau, Sydafrika, Vietnam eller någon annan stans, behöver ju demokrati och de behöver organisationsfrihet, yttrandefrihet och så vidare, för att kunna föra en politik som kanske, på längre sikt, går mot den här marknadsliberaliseringen. De som inte vill ha marknadsliberalisering, de behöver demokrati för att inte bli slängda i fångelse så fort de öppnar munnen.

Maria Brendler:

Jag heter Maria Brendler, är vänsterpartist och har nyligen arbetat som biståndsarbetare, vilket är skälet till att jag blivit inbjuden att delta i panelen. Jag arbetade i en typ av projekt som vi diskuterat mycket idag, dvs ett projekt som innebar stöd från en svensk NGO till en lokal organisation, vilket i mitt fall var en bondeorganisation i Moçambique. Trots att jag var mycket kritisk till bistånd redan innan jag åkte, blev jag förskräckt av det sätt på vilket bistånd påverkar de organisationer och samhällen som tar emot bistånd. Det projekt jag arbetade i var inte på något sätt ett extremfall. Jag var anställd av Forum Syd, som är en av de största svenska biståndsorganisationerna, och Kooperation Utan Gränser, där bland annat Konsum är medlemmar. Vi har pratat mycket om olika problem med bistånd på den här konferensen, så jag ska bara ge en kort illustration av vad jag ser som ett av de stora problemen.

Den organisation som jag arbetade med, en bondeorganisation i en provins i Moçambique, fick stöd från fyra olika givare. Av dessa kan man säga att två stod till höger, och två till vänster. De som stod till höger var för privatisering av mark, för genmanipulerade grödor, för en satsning på exportjordbruk, osv. De som stod till vänster var emot detta och för en alternativ jordbrukspolitik. Att en organisation tar emot pengar från givare med så vitt skilda ideologiska ståndpunkter kan man tycka är ganska absurt, det går emot själva logiken med vad vi tänker oss är en organisation. Men utifrån den här organisationens perspektiv är det helt logisk eftersom den ser som sin främsta uppgift att ta emot maximal mängd bistånd för att dela ut till sina medlemmar. Och det är ju inte så konstigt, för som jordbrukssituationen och världsmarknaden ser ut idag, är det ett av få sätt på vilket det är möjligt för en bonde i Moçambique att få in några pengar.

Men detta ställer mer vänsterinriktade organisationer inför ett svårt dilemma, något som kommit upp under dagen. För det är klart att om organisationer är närvarande i Moçambique med

biståndspengar och propagerar för privatisering av land, då är det viktigt att motkrafter är där och propagerar för motsatsen. Risken är dock att lokala organisationer, liksom lokala samhällen, blir ett slagfält för olika ideologiska stridigheter, formulerade och betalda från väst. I slutänden tror jag att det är något som missgynnar det som vi tror, och vill och tänker oss att vi stödjer när vi skickar ner pengar till lokala organisationer, eller när vi tar ställning för enprocentsmålet och ett bistånd som ska främja demokrati och vara på mottagarens villkor.

Med utgångspunkt i detta tycker jag att frågan om självständighet är central. I de delar av Vänsterpartiets internationella program som vi fått utskickade inför konferensen, läggs stort fokus på självständig, och det är något jag tycker är mycket positivt. Samtliga av de viktigaste kraven som Vänsterpartiet driver har med självständigheten att göra, t ex avskrivning av skulder, rättvisa handelsregler, skatt på internationella valutatransaktioner och återbetalningar för kostnader som väst har orsakat den fattiga världen, t ex genom slavhandel och miljöförstöring. Dessa krav utgår från helt andra rättvisepprinciper än biståndet, som ju innebär att vi ger på våra villkor. Om Vänsterpartiet ska spetsa till biståndspolitikerna så tycker jag att vi i högre grad måste lyfta in frågan om självständighet i biståndsdebatten, detta oavsett om det handlar om bistånd till organisationer eller det statliga biståndet.

Jag skulle vilja jämföra med Vänsterpartiets ställningstagande mot invasionen av Irak, även om det kan verka lite drastiskt. Det är ju knappast någon som tror att anledningen till att Vänsterpartiet är motståndare till invasionen är att vi tycker att Saddam var en bra ledare. Främsta skälet till att vi motsatte oss invasionen var att vi inte trodde att den skulle lyckas, att vi inte trodde att en invasion skulle vara en bra väg att införa demokrati och det visade sig ju också att vi hade rätt. Ett av skälen till det är förstås att USA har helt andra bakomliggande intressen, intressen av olja och inte av demokrati i första hand. Men ett annat skäl är att det på något sätt ligger i demokratins natur att den inte är så lämplig att införa med krig, eller med sanktioner eller med olika typer av villkor, demokrati bygger på att det är de människor som drabbas av besluten som faktiskt tar dem och att hela ansvaret ligger hos dem både för bra och dåliga beslut.

Denna insikt tror jag att vi måste ha med oss i högre grad i biståndspolitikerna och även i allt samarbete från en organisation till en annan. Hur mycket vi än vill att andra länder ska ha demokrati, kvinnors rättigheter, rättigheter för HBT-personer osv, så är inte alltid olika krav och olika villkor det lämpligaste sättet att införa detta. Tvärtom riskerar man att hoppa över de olika historiska steg som Emma Hernborg talade om. Frågan om självständighet är svår, men i det politiska läge vi befinner oss idag i världen tror jag att det är en extremt viktig fråga. Därför tror jag att Vänsterpartiets politik i ännu högre grad behöver spetsas till och fokuseras runt frågan hur länderna och organisationer i den fattiga delen av världen kan få ett litet uns av ekonomisk och politisk självständighet, inom vilken de kan driva sin egen politik.